

Lokalna Grupa Rybacka
„Pojezierze Suwalsko-Augustowskie”

Strategia Rozwoju Lokalnego
Kierowanego przez Społeczność
na lata 2016-2022

Spis treści

Spis treści	2
Rozdział I Charakterystyka Lokalnej Grupy Rybackiej	4
1. Nazwa LGR.....	4
2. Opis obszaru.....	4
3. Mapa obszaru objętego LSR.....	5
4. Opis procesu tworzenia partnerstwa	6
4.1. Proces tworzenia partnerstwa	6
4.2. Doświadczenie LGR.....	8
4.1.5. Funkcjonowanie LGR, nabywanie umiejętności i aktywizacja lokalnej społeczności..	10
5. Opis struktury LGR.....	13
6. Opis składu organu decyzyjnego	14
7. Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym.....	15
8. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGR	16
Rozdział II Partycypacyjny charakter LSR.....	16
Rozdział III Diagnoza – opis obszaru i ludności	19
1. Określenie grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR oraz problemów i obszarów interwencji odnoszących się do tych grup	19
2. Charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości (w tym przedsiębiorczości społecznej), branż z potencjałem rozwojowym (informacja o branżach gospodarki mających kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru).....	20
2.1. Struktura własności, branże i podmioty gospodarcze.....	20
2.2. Rolnictwo.....	24
2.3. Turystyka	25
3. Opis rynku pracy (poziom zatrudnienia i stopa bezrobocia - liczba bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym, charakterystyka grup pozostających poza rynkiem pracy)	27
4. Przedstawienie działalności sektora społecznego, w tym integracja/rozwój społeczeństwa obywatelskiego.....	29
5. Wskazanie problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem problemów ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz skali tych zjawisk (np. dostęp do miejscowej infrastruktury i kultury, liczba osób objętych opieką społeczną).	30
5.1. Pomoc społeczna	30
5.2. Problemy społeczne	32
6. Wykazanie wewnętrznej spójności obszaru LSR (innej niż spójność przestrzenna)....	34
6.1. Spójność geograficzna i przyrodnicza	34
6.2. Spójność historyczna i kulturowa	35

7. Charakterystyka rybactwa i rynku rybnego (liczba gospodarstw, kierunki produkcji, informacja na temat osób zatrudnionych w rybactwie).	36
7.1. Charakterystyka wód powierzchniowych.....	36
7.2. Charakterystyka ichtiofauny.....	37
7.3. Charakterystyka gospodarki rybackiej.	37
7.4. Połowy i zarybienia.	37
7.5. Wędkarstwo na obszarze LGR „ Pojezierze Suwalsko-Augustowskie”.	38
7.6. Wpływ dziko żyjących zwierząt i kłusownictwo.	38
7.7. Podmioty rybackie na obszarze LGR	39
Rozdział IV Analiza SWOT	41
Rozdział V Cele i wskaźniki.....	45
1. Specyfikacja i opis celów ogólnych, przypisanych im celów szczegółowych i przedsięwzięć oraz uzasadnienie ich sformułowania w oparciu o konsultacje społeczne i powiązanie z analizą SWOT i diagnozą obszaru.....	45
2. Zgodność celów LSR z celami Programu Rybactwo i Morze 2014-2020.....	49
3. Przedstawienie celów z podziałem na źródła finansowania.	49
4. Przedstawienie przedsięwzięć realizowanych w ramach RLKS a także wskazanie sposobu ich realizacji wraz z uzasadnieniem.....	49
5. Specyfikacja wskaźników przypisanych do przedsięwzięć, celów szczegółowych i celów ogólnych wraz z uzasadnieniem wyboru konkretnego wskaźnika w kontekście ich adekwatności do celów i przedsięwzięć	51
Rozdział VI Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru ..	53
Informacja o projektach grantowych i własnych LGR	54
Rozdział VII Plan działania	55
Rozdział VIII Budżet LSR.....	55
Rozdział IX Plan komunikacji	55
Rozdział X Innowacyjność	56
Rozdział XI Zintegrowanie.....	56
1. Opis zgodności i komplementarności z innymi dokumentami planistycznymi/strategiami w szczególności strategiami rozwoju województwa/województw poprzez porównanie celów i założeń tych dokumentów z celami LSR i wykazanie ich spójności.....	56
2. Opis sposobu integrowania różnych sektorów, partnerów, zasobów czy branż.....	59
Rozdział XII Monitoring i ewaluacja.....	59
Rozdział XIII Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko	61
Spis rysunków i tabel	61
Załączniki do LSR	62

Rozdział I Charakterystyka Lokalnej Grupy Rybackiej

1. Nazwa LGR

Pełna nazwa organizacji brzmi: **Stowarzyszenie Lokalna Grupa Rybacka „Pojezierze Suwalsko - Augustowskie”**, przy czym stowarzyszenie może używać nazwy skróconej: LGR „Pojezierze Suwalsko - Augustowskie”.

2. Opis obszaru

Obszar LSR „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie” obejmuje 20 gmin znajdujących się na terenie czterech powiatów województwa podlaskiego, w tym: 17 gmin wiejskich, 1 gminę miejsko-wiejską (Rajgród) i 2 gminy miejskie (Augustów i Sejny).

Tabela 1. Obszar LSR

Powiat	Gminy objęte LSR
Suwalski	gmina Suwałki, gmina Jeleniewo, gmina Szypliszki, gmina Wiżajny, gmina Raczki, gmina Przerośl, gmina Filipów, gmina Bakałarzewo, gmina Rutka Tartak
Augustowski	miasto Augustów, gmina Augustów, gmina Nowinka, gmina Płaska, gmina Bargłów Kościelny
Sejneński	gmina Krasnopol, gmina Sejny, gmina Puńsk, gmina Giby, miasto Sejny
Grajewski	gmina Rajgród

Źródło: opracowanie własne

Obszar LSR obejmuje powierzchnię 348 150 ha. Według stanu na dzień 31 grudnia 2013 r. obszar zamieszkiwany był przez **111 119** osób.

Tabela 2. Podstawowe dane o gminach objętych LSR według stanu na dzień 31 grudnia 2013 r.

Lp.	JST	powierzchnia (ha)	liczba mieszkańców
1	Miasto Augustów	8 090	30 610
2	Gmina Augustów	26 661	6 949
3	Gmina Bargłów Kościelny	18 781	5 736
4	Gmina Nowinka	20 408	2 957
5	Gmina Płaska	37 267	2 634
6	Gmina Rajgród	20 726	5 418
7	Miasto Sejny	449	5 650
8	Gmina Giby	32 320	2 904
9	Gmina Krasnopol	17 149	3 912
10	Gmina Puńsk	13 859	4 283
11	Gmina Sejny	21 740	4 142
12	Gmina Bakałarzewo	12 256	3 119
13	Gmina Filipów	15 081	4 504
14	Gmina Jeleniewo	13 137	3 133
15	Gmina Przerośl	12 362	3 027
16	Gmina Raczki	14 224	6 051
17	Gmina Rutka-Tartak	10 346	2 408
18	Gmina Suwałki	26 461	7 292
19	Gmina Szypliszki	15 643	3 952
20	Gmina Wiżajny	11 190	2 438
	Razem obszar LSR	348 150	111 119

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W porównaniu do poprzedniego okresu LSR obejmuje swoim zasięgiem obszar większy o 3 gminy, które przystąpiły do LGR w 2015 r.. Zwiększyła się też liczba mieszkańców obszaru LSR.

Lokalna Strategia Rozwoju „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie” realizowana będzie jako strategia jednofunduszowa finansowana ze środków Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego (EFMR). Realizacja operacji w ramach EFMR będzie możliwa na całym obszarze LSR.

3. Mapa obszaru objętego LSR

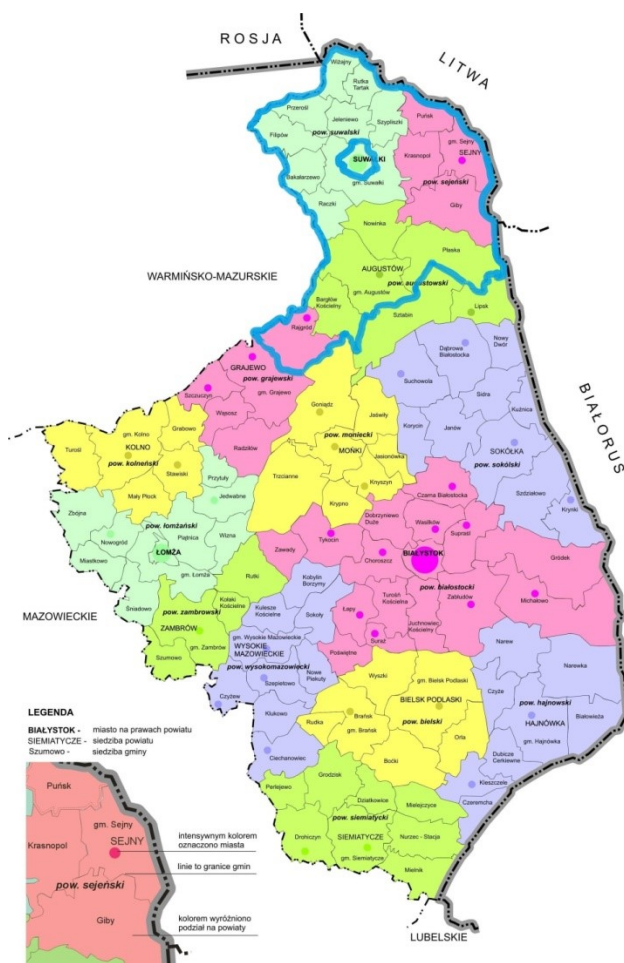
Obszar LSR jest spójny pod względem przestrzennym, co obrazują niżej przedstawione mapy.

Rysunek 1. Mapa obszaru objętego LSR

Źródło: Opracowanie własne na podkładzie zaczerpniętym z <http://www.suwalki.bankizywnosci.pl/gfx/mapa.gif>

Rysunek 2. Obszar LSR na tle województwa podlaskiego

Granice obszaru LSR

Źródło: Opracowanie własne na ma podkładzie zaczerpniętym z Planu Zrównoważonego Rozwoju Publicznego Transportu Zbiorowego Województwa Podlaskiego.

4. Opis procesu tworzenia partnerstwa

4.1. Proces tworzenia partnerstwa

Budowa partnerstwa lokalnego na obszarze LGR „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie miała dwa wymiary – po pierwsze konieczne było działanie na rzecz integracji i współpracy środowisk reprezentujących poszczególne gminy z obszaru LGR, drugi wymiar stanowiło stworzenie podstaw dla współpracy międzysektorowej, a w szczególności sektora samorządowego, organizacji pozarządowych oraz przedsiębiorców, w tym uprawnionych do rybactwa.

Proces tworzenia Lokalnej Grupy Rybackiej „Pojezierze Suwalsko – Augustowskie” został zainicjowany przez Stowarzyszenie „Euroregion Niemen” w Suwałkach oraz samorządy lokalne powiatów suwalskiego, augustowskiego i sejneńskiego - sąsiadujące i współpracujące ze sobą od lat w ramach porozumień międzygminnych oraz formalnych i nieformalnych struktur Suwalszczyzny. Inspiracją do tworzenia organizacji, jednoczącej podmioty Suwalszczyzny w działaniach na rzecz rozwoju obszaru Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego było opublikowanie Ustawy z dnia 3 kwietnia 2009 r. o wspieraniu zrównoważonego rozwoju sektora rybackiego z udziałem Europejskiego Funduszu

Rybackiego, a impulsem bezpośrednim rozpoczęcie w lipcu 2009 r. programu szkoleń dla potencjalnych beneficjentów w zakresie wdrażania Osi Priorytetowej 4 PO RYBY 2007-2013.

Stowarzyszenie Lokalna Grupa Rybacka „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie” zostało założone w dniu 7 września 2009 roku, kiedy to na spotkaniu założycielskim podjęto uchwały o założeniu stowarzyszenia, przyjęciu statutu oraz wyborze organów Stowarzyszenia. W dniu 27 listopada 2009 r. Stowarzyszenie zostało zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym pod numerem 0000342686. Siedzibą Stowarzyszenia jest miasto Suwałki w województwie podlaskim.

Celem działania Stowarzyszenia jest wspieranie wszechstronnego i zrównoważonego rozwoju społecznego, kulturalnego i gospodarczego obszarów zależnych od rybactwa oraz realizacja celów szczegółowych Lokalnej Strategii Rozwoju Obszarów Rybackich. Priorytety działania Lokalnej Grupy Rybackiej dotyczą poprawy infrastruktury technicznej i rozwoju turystyki w oparciu o dziedzictwo kulturowe i zasoby naturalne regionu, podejmowanie działań na rzecz ochrony środowiska, rozwój edukacji oraz podnoszenie wartości produktów rybactwa.

Stowarzyszenie założone zostało przez 31 podmiotów, w tym 14 osób fizycznych – rybaków i dzierżawców jezior oraz 17 osób prawnych – samorządów, organizacji społecznych i pozarządowych oraz fundacji. Podmioty te wyraziły wspólną chęć wspierania wszechstronnego i zrównoważonego rozwoju regionu, a za priorytetowe zadania uznały m.in. wykorzystanie wysokiego potencjału turystycznego obszaru, poprawę warunków infrastruktury technicznej oraz rozwój sektora rybactwa.

Od chwili powstania Stowarzyszenie prowadziło działania zmierzające do rozszerzenia oraz wzmocnienia partnerstwa. Lata 2009-2015 to okres intensywnego wzrostu liczby członków Stowarzyszenia. Sposób zmiany składu, a zwłaszcza poszerzania LGR regulowany jest Statutem Stowarzyszenia. Aktualnie Stowarzyszenie liczy 300 członków (153 osoby fizyczne i 147 osób prawnych). Zmiany w składzie członków Lokalnej Grupy Rybackiej ilustruje tabela nr 3.

Tabela 3. Członkowie LGR w latach 2009-2015

Rok	Osoby fizyczne	Osoby prawne	Razem członkowie LGR
2009	52	32	84
2010	65	35	100
2011	102	91	193
2012	129	142	271
2013	156	147	303
2014	145	143	288
2015	153	147	300

Źródło: opracowanie własne

W procesie budowy partnerstwa LGR powiększała sukcesywnie swój zasięg terytorialny. Wśród członków założycieli było 7 jednostek samorządu terytorialnego szczebla podstawowego. Do końca 2009 roku uchwały o przystąpieniu do LGR podjęło kolejnych 10 gmin. W roku 2015 do Stowarzyszenia przystąpiły jeszcze 3 gminy.

Tabela 4. JST będące członkami Stowarzyszenia LGR "Pojezierze Suwalsko-Augustowskie"

Lp.	JST	Data podjęcia uchwały o przystąpieniu do LGR
1	Miasto Augustów	4 września 2009 r.
2	Gmina Augustów	31 sierpnia 2009 r.
3	Gmina Bargłów Kościelny	30 października 2009 r.
4	Gmina Nowinka	21 września 2009 r.
5	Gmina Płaska	31 sierpnia 2009 r.
6	Gmina Rajgród	29 czerwca 2009 r.
7	Gmina Giby	25 września 2009 r.
8	Gmina Krasnopol	28 lipca 2009 r.
9	Gmina Puńsk	13 sierpnia 2009 r.
10	Gmina Sejny	28 sierpnia 2009 r.
11	Gmina Filipów	28 października 2009 r.
12	Gmina Jeleniewo	27 sierpnia 2009 r.

Lp.	JST	Data podjęcia uchwały o przystąpieniu do LGR
13	Gmina Przerośl	26 czerwca 2009 r.
14	Gmina Raczki	23 października 2009 r.
15	Gmina Suwałki	28 września 2009 r.
16	Gmina Szypliszki	27 sierpnia 2009 r.
17	Gmina Wiżajny	14 września 2009 r.
18	Miasto Sejny	25 czerwca 2015 r.
19	Gmina Rutka-Tartak	2 czerwca 2015 r.
20	Gmina Bakałarzewo	10 września 2015 r.

Źródło: dane LGR „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie”

Określenie podmiotów partnerstwa, w przypadku partnerów będących jednostkami samorządu terytorialnego, wiąże się również z wyznaczeniem jego granic terytorialnych. Należy podkreślić, że jednostki tworzące LGR „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie” stanowią obszar zwarty terytorialnie, o wspólnej historii i kulturze, podobnych uwarunkowaniach społeczno-gospodarczych i przestrzennych, potencjałach i niedoborach. Jest to obszar wystarczająco duży, aby posiadać odpowiedni potencjał dla realizacji postawionych celów. Jednocześnie nie jest zbyt rozległy, więc nie występuje ryzyko rozmycia lokalnych priorytetów i utraty kontroli przez społeczność.

4.2. Doświadczenie LGR

LGR „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie” jest jedyną grupą w województwie podlaskim, która wdrażała w latach 2009-2015 Lokalną Strategię Rozwoju Obszaru Rybackiego (LSROR) w ramach osi priorytetowej 4 Programu Operacyjnego „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007–2013”.

Lokalna Strategia Rozwoju Obszaru Rybackiego „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie” swoim zasięgiem obejmowała obszar 17 gmin z powiatów: augustowskiego (miasto Augustów, gmina Augustów, gmina Nowinka, gmina Płaska, Gmina Bargłów Kościelny), grajewskiego (gmina Rajgród), sejneńskiego (gmina Giby, gmina Krasnopol, gmina Puńsk, gmina Sejny) i suwalskiego (gmina Filipów, gmina Jeleniowo, gmina Szypliszki, gmina Raczki, gmina Suwałki, gmina Wiżajny), zamieszkiwany przez 99 753 osoby.

Rysunek 3. Obszar objęty LSROR w latach 2009-2015

Źródło: Opracowanie własne na podkładzie zaczerpniętym z <http://www.suwalki.bankizywnosci.pl/gfx/mapa.gif>

Realizacja LSROR finansowana była ze środków osi 4 PO RYBY 2007-2013 oraz środków z innych dostępnych źródeł, w tym: składek członkowskich LGR, budżetów samorządów lokalnych, innych środków krajowych, Programu Współpracy Transgranicznej Litwa-Polska 2007-2013, Norweskiego Mechanizmu Finansowego.

Tabela 5. Środki pozyskane przez LGR na realizację LSROR

Lp.	Program	Pozyskana kwota dofinansowania w PLN
1.	PO RYBY 2007-2013 Oś priorytetowa 4, w tym środek 4.1 i 4.2	52 684 372,55
2.	Program Współpracy Transgranicznej Litwa-Polska 2007-2013	126 388,00
3.	Norweski Mechanizm Finansowy	100 761,08
4.	Program Współpracy Transgranicznej Litwa-Polska 2007-2013	187 659,20
	Razem	53 099 180,83

Źródło: informacje własne LGR

W ramach Lokalnej Strategii Rozwoju Obszaru Rybackiego „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie” wyznaczono do osiągnięcia następujące cele:

Cel ogólny I - Utrzymanie i rozwój zrównoważonego rybactwa na Pojezierzu Suwalsko-Augustowskim

Cele szczegółowe

- I.1. Ochrona zasobów i jakości wód*
- I.2. Zachowanie i restytucja różnorodności biologicznej oraz obfitości zespołów ryb*
- I.3. Podnoszenie wartości produktów rybactwa*
- I.4. Zachowanie i zabezpieczenie obszarów objętych szczególnymi formami ochrony przyrody*

Cel ogólny II - Poprawa warunków życia mieszkańców Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego

Cele szczegółowe

- II.1. Rozwój infrastruktury turystycznej i komunikacyjnej*
- II.2. Rewitalizacja miejscowości i obiektów zabytkowych*
- II.3. Restrukturyzacja i reorientacja działalności gospodarczej, dywersyfikacja zatrudnienia i rozwój usług*
- II.4. Poprawa warunków kształcenia, rozwój edukacji pozaszkolnej i promocja obszaru*

Wszystkie cele LSROR zostały osiągnięte poprzez realizację następujących działań:

- 1) dofinansowanie projektów zgodnych z LSROR,
- 2) działania własne LGR na rzecz aktywizacji społeczności lokalnych i promocji obszaru objętego LSROR
- 3) projekty współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej
- 4) badania i publikacje.

Dofinansowanie projektów zgodnych z LSROR

Ogółem zorganizowano 6 konkursów, w ramach których wpłynęły do LGR 423 wnioski na łączną kwotę 128 359 029,07 PLN, co prawie trzykrotnie przekraczało dostępny w LGR limit środków na dofinansowanie operacji. Spośród złożonych wniosków 332 wnioski na kwotę 101 934 541,35 PLN zgodnie z właściwością zostały przekazane do oceny Samorządom Województw Podlaskiego, Mazowieckiego i Zachodnio-Pomorskiego. Ogółem podpisano 134 umowy o dofinansowanie operacji na łączną kwotę 37 605 070,62 zł.

Tabela 6. Zestawienie podpisanych umów o dofinansowanie operacji

Operacje	limit finansowy dla środków w latach 2007 - 2013 w PLN	Podpisane umowy/wydane decyzje		
		liczba czynnych umów	kwota dofinansowania w PLN czynnych umów	wykorzystanie limitu w %
Oś 4. Zrównoważony rozwój obszarów zależnych od rybactwa	52 684 372,55	147	43 992 822,90	83,50%
4.1.1. Pomoc na realizację operacji polegającej na wzmocnieniu konkurencyjności i utrzymaniu atrakcyjności obszarów zależnych od rybactwa	22 758 323,79	51	19 152 064,47	84,15%
4.1.2. Pomoc na realizację operacji polegającej na restrukturyzacji lub reorientacji działalności gospodarczej, lub dywersyfikacji zatrudnienia osób mających pracę związaną z sektorem rybactwa, w drodze tworzenia dodatkowych miejsc pracy poza tym sektorem	2 042 008,11	12	1 656 660,35	81,13%
4.1.3. Pomoc na realizację operacji polegającej na podnoszeniu wartości produktów rybactwa, rozwoju usług na rzecz społeczności zamieszkującej obszary zależne od rybactwa	5 341 400,80	27	4 715 084,27	88,27%
4.1.4. Pomoc na realizację operacji polegającej na ochronie środowiska lub dziedzictwa przyrodniczego na obszarach zależnych od rybactwa w celu utrzymania jego atrakcyjności lub przywrócenia potencjału produkcyjnego sektora rybactwa, w przypadku jego zniszczenia w wyniku klęski żywiołowej	16 024 202,60	44	12 081 261,53	75,39%
4.1.5. Funkcjonowanie LGR, nabywanie umiejętności i aktywizacja lokalnej społeczności	5 268 437,25	5	5 268 437,25	100,00%
Środek 4.2. Wsparcie na rzecz współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej	1 250 000,00	8	1 119 315,03	89,55%
Razem	52 684 372,55	147	43 992 822,90	83,50%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Samorządów Województw Podlaskiego, Mazowieckiego i Zachodnio-Pomorskiego

Przyznany LGR limit finansowy środków w ramach osi priorytetowej 4 Programu Operacyjnego „Zrównoważony rozwój sektora rybołówstwa i nadbrzeżnych obszarów rybackich 2007–2013” został wykorzystany na poziomie **83,50%**.

Działania własne LGR na rzecz aktywizacji społeczności lokalnych i promocji obszaru objętego LSROR

Ważnym elementem działalności LGR było aktywizowanie i motywowanie mieszkańców. Stowarzyszenie podejmowało szereg działań, które służyły poinformowaniu lokalnej społeczności o istnieniu LGR, promowaniu programu PO RYBY 2007–2013 oraz zachęcaniu do aktywnego udziału w życiu organizacji i regionu. Narzędzia, za pośrednictwem których LGR docierała do mieszkańców, były rozbudowane – począwszy od otwartych walnych zebrań członków i tablic informacyjnych w gminach poprzez szkolenia, warsztaty, imprezy cykliczne, patronat LGR nad przedsięwzięciami organizowanymi przez inne podmioty, po takie nośniki promocji jak facebook, strona internetowa, plakaty, ulotki, informacje w lokalnych mediach.

Wszelkie działania aktywizujące i promocyjne nawiązywały do ciekawej i skomplikowanej historii, odrębności etnograficznej, bogatego dorobku kulturowego obszaru Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego oraz jego zasobów naturalnych.

Wśród działań aktywizujących i promocyjnych należy wymienić:

- 1) **warsztaty kulinarne** promujące kuchnię regionalną, organizowane przez LGR co roku.
- 2) Cykliczna impreza plenerowa **„Dzień Rybaka”** organizowana zawsze w ostatniej dekadzie czerwca, co roku na terenie innego powiatu, nad wodą, w atrakcyjnych turystycznie miejscach. Ideą imprezy była promocja lokalnych ryb, zdrowego żywienia i bezpieczeństwa na akwenach.
- 3) Cykliczna impreza - piknik rodzinny **„Święto Siei”**, organizowany w pierwszą sobotę września, w ogrodach dawnego klasztoru kamedułów, w miejscowości Wigry. Głównym elementem tej imprezy była promocja lokalnych twórców i producentów żywności, a także pokazy kulinarne z rybą w roli głównej.
- 4) **„Turniej gmin”**, w ramach którego przedstawiciele gmin członkowskich LGR rywalizowali w konkurencjach sportowych, sprawnościowych, zręcznościowych, kulinarnych i gastronomicznych.
- 5) Inicjatywy zmierzające do podniesienia świadomości ekologicznej dzieci i dorosłych, zmiany postaw społecznych, dzięki którym zmniejszy się negatywny wpływ mieszkańców Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego na środowisko:
 - **„Kampania dla środowiska”**. W 2014 r. Stowarzyszenie podpisało porozumienie z 30 partnerami akcji (m.in. szkołami, Wigierskim Parkiem Narodowym, Suwalskim Parkiem Krajobrazowym, instytucjami prywatnymi, stowarzyszeniami i fundacjami) na rzecz wspólnego prowadzenia szeroko pojętych działań proekologicznych. Kampania obejmowała działania praktyczne (sprzątanie otoczenia), edukacyjne (warsztaty, wykłady, odczyty itp.) i informacyjne (ulotki, broszury, plakaty, audycje).
- 6) Kampanie społeczne - **„Sprzątanie brzegów jezior i rzek”** (odbywała się co roku na początku i końcu sezonu turystycznego z udziałem uczniów szkół z obszaru LSROR), akcja **„Świąteczny Karp”** (organizowana przed świętami Bożego Narodzenia przybierała różne formy – od bezpośredniego rozdawania rynienek do transportu karpi, konkursu kulinarnego do edukacyjnego cyklu spotkań w szkołach).
- 7) Rajd rowerowy **„Jedź rowerem z LGR-em”**, realizowany na terenie Wigierskiego Parku Narodowego.
- 8) **„Zawody Wędkarskie o Puchar Prezesa LGR”**, organizowane na różnych akwenach z obszaru LSROR, angażowały miłośników humanitarnego połowu ryb.
- 9) patronat LGR połączony ze wsparciem finansowym udzielany przedsięwzięciom o charakterze kulturalnym, sportowym, naukowym, turystycznym, religijno-patriotycznym, charytatywnym, które realizowane były przez organizacje pozarządowe, gminy, powiaty, uczelnie, instytucje kultury i inne podmioty. Ogółem wsparcie otrzymało około 80 wydarzeń w regionie.

Projekty współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej

Działalność Lokalnej Grupy Rybackiej to także realizacja projektów współpracy międzynarodowej i międzyregionalnej realizowane ze środków PO RYBY 2007-2013 oraz innych programów.

Wśród najbardziej znaczących projektów należy wymienić:

- 1) Projekty współpracy międzyregionalnej i międzynarodowej dofinansowane ze środków PO RYBY 2007-2013, oś priorytetowa 4, środek 4.2.
 - „Budowa i uruchomienie portalu internetowego w postaci tzw. elektronicznego pasażu handlowego E-RYBA”;
 - „Turystyka wędkarska w Polsce północno- wschodniej”;
 - „Taaaka Ryba” (cykl audycji telewizyjnych na antenie programu Polsat);
 - „Spływ kajakowy jako narzędzie promocji, rozwoju przygranicznych szlaków turystycznych, także w kontekście nowego okresu programowania Unii Europejskiej na lata 2014- 2020” – projekt realizowany w partnerstwie trzech LGR;
 - Międzynarodowe Targi Turystyczne i Wędkarskie na Pograniczu EXPO Sejny (trzy edycje);
 - Wyjazd studyjny do Brukseli.
- 2) Projekty współpracy międzynarodowej
 - Projekt „Transfer wiedzy krajów skandynawskich w zakresie organizacji profesjonalnej turystyki wędkarskiej na obszarze Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego” dofinansowany ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego;
 - Projekt „Partnerstwo dla rozwoju obszarów rybackich pogranicza Polski i Litwy” dofinansowany ze środków Programu Współpracy Transgranicznej Litwa-Polska 2007-2013;
 - Projekt „Wsparcie Odnawialnych Źródeł Energii na obszarze pogranicza” dofinansowany ze środków Programu Współpracy Transgranicznej Litwa-Polska 2007-2013.

Badania i publikacje

Jedną z ważnych dziedzin aktywności LGR była realizacja badań, których efekty przyczyniają się do rozwoju obszarów zależnych od rybactwa. Kierunki podejmowanych badań determinowane były potrzebą rozwiązania problemów zidentyfikowanych na obszarze Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego.

Zrealizowano m.in. następujące tematy badawcze:

- „Wpływ kormorana na populacje ryb w zbiornikach wodnych na obszarze LSROR „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie” (autorzy – prof. dr hab. Tadeusz Krzywosz, dr Maciej Kamiński)
- „Turystyka wędkarska na obszarze objętym Lokalną Strategią Rozwoju Obszarów Rybackich” (autor - Elżbieta Niedziejko)
- „Ochrona przyrody a użytkowanie jezior na obszarze LSROR „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie”” (autor - dr Lech Krzysztofiak)

Dotychczasowe doświadczenie zdobyte podczas realizacji wielu projektów o charakterze lokalnym, regionalnym, międzyregionalnym, a także międzynarodowym świadczy o ciągłym rozwoju działalności Lokalnej Grupy Rybackiej „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie”. Wyżej wymienione przedsięwzięcia zakończyły się sukcesem, przyczyniając się znacznie do rozwoju Suwalszczyzny. Samorządy, organizacje społeczne i pozarządowe, a także rybacy, dzierżawcy jezior i inne osoby fizyczne oraz prawne, będące Członkami Stowarzyszenia, są równie mocno zaangażowani w realizację celów LSROR i razem wspierają wszechstronny i zrównoważony rozwój regionu. Potencjał, wiedza i zdobywane przez lata doświadczenie Członków Stowarzyszenia przełoży się na konkretne efekty przy wdrażaniu mechanizmu RLKS. Należy także podkreślić, że wszystkie cele wyznaczone w LSROR zostały osiągnięte.

5. Opis struktury LGR

Według stanu na dzień 30 listopada 2015 r. w skład Stowarzyszenia Lokalna Grupa Rybacka „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie” wchodzi 300 członków zwyczajnych (147 podmiotów prawnych i 153 osoby fizyczne) reprezentujących trzy sektory: publiczny, społeczny i gospodarczy. Do LGR należą 4 podmioty rybackie oraz 43 rybaków i dzierżawców jezior.

Tabela 7. Struktura sektorowa członków LGR wg. stanu na 30.11.2015 r.

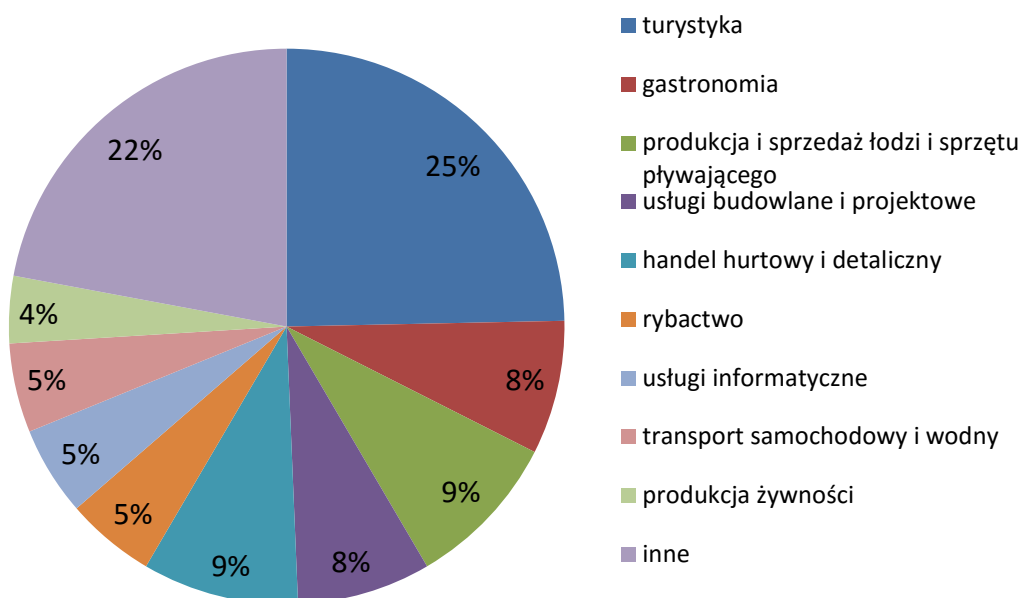
Sektor	2015			Udział %
	Podmioty prawne	Osoby fizyczne	Razem	
Publiczny	35	-	35	11,7%
Społeczny	35	153	188	62,6%
Gospodarczy	77	-	77	25,7%
Ogółem	147	153	300	100,0%
w tym rybacy	4	43	47	15,7%

Źródło: opracowanie własne

Sektor publiczny reprezentowany jest przez 20 jednostek samorządu terytorialnego, 4 jednostki podległe samorządom oraz 11 podmiotów działających w sferze ochrony środowiska, rozwoju regionalnego, leśnictwa, ochrony przeciwpożarowej.

Główne obszary działalności sektora gospodarczego prezentuje rys. 4.

Rysunek 4. Główne obszary działalności sektora gospodarczego

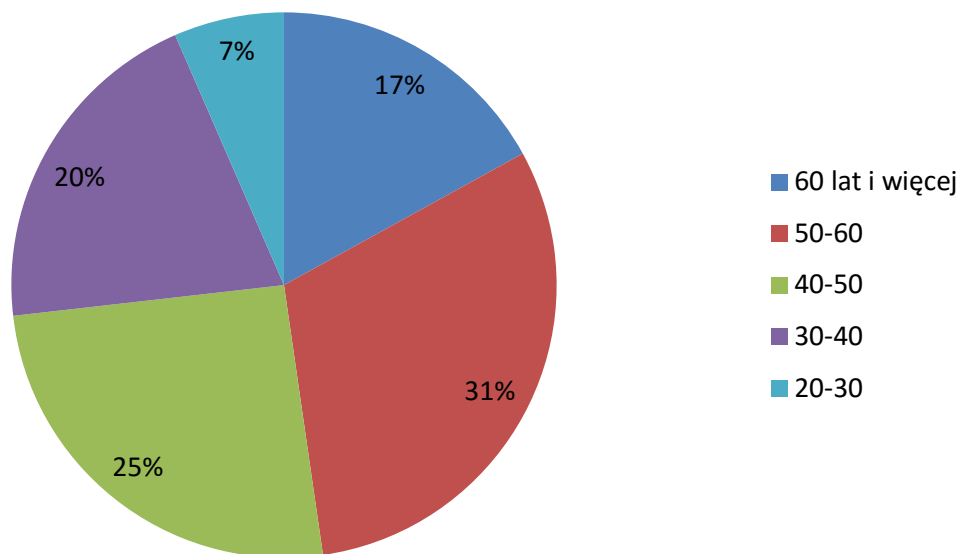

Źródło: opracowanie własne LGR

Sektor społeczny reprezentowany jest przez 35 organizacji pozarządowych i związków wyznaniowych oraz 153 mieszkańców obszaru LSR. Organizacje pozarządowe wchodzące w skład LGR zajmują się między innymi: rozwojem przedsiębiorczości, promocją regionu, kulturą, turystyką, sportem, rekreacją, ochroną środowiska, ekonomią społeczną, działalnością charytatywną itp..

Osoby fizyczne wchodzące w skład LGR zróżnicowane są zarówno pod względem wiekowym, jak też pod względem wykonywanego zawodu i doświadczenia.

Rysunek 5. Struktura wiekowa osób fizycznych wchodzących w skład LGR

Źródło: opracowanie własne LGR

Najliczniejszą grupę zawodową stanowią rolnicy i rybacy. Pozostałe grupy zawodowe to między innymi: przedsiębiorcy, osoby prowadzące działalność gospodarczą, nauczyciele, pracownicy biurowi, funkcjonariusze służb mundurowych, pracownicy fizyczni, kadra zarządzająca, księgowi, emeryci, osoby bezrobotne. Do LGR należy także dwóch ichtiologów. Na podkreślenie zasługuje fakt, że żadna grupa zawodowa nie stanowi więcej niż 25% członków LGR.

Przedstawiona struktura członków Lokalnej Grupy Rybackiej wskazuje, że LGR dysponuje wielkim potencjałem, co powinno w sposób bezpośredni przełożyć się na wysoką jakość działań w ramach wdrażania LSR na lata 2014-2020.

Podkreślić także należy, że wszystkie osoby zatrudnione w biurze LGR były także pracownikami LGR w poprzednim okresie programowania i posiadają doświadczenie we wdrażaniu LSROR w ramach PO RYBY 2007-2013. Ponadto w skład Zarządu LGR wchodzi dwóch rybaków: Zdzisław Gobczyński (zał. 8 do wniosku o dofinansowanie LSR) i Romuald Jadeszko.

6. Opis składu organu decyzyjnego

W dniu 29 grudnia 2015r. w drodze uchwały Walnego Zebrania Członków Stowarzyszenia LGR „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie” wybrano skład organu decyzyjnego tj. Rady. W jej skład weszło 20 członków reprezentujących wszystkie sektory oraz przedstawiciele mieszkańców. Reprezentatywność poszczególnych organów rozłożono w taki sposób, aby zapobiec dominacji jakiegokolwiek grupy interesu. Kwestia ta szczegółowo została uregulowana poprzez wprowadzenie stosownych zapisów w Statucie Stowarzyszenia i Regulaminie Rady. Żaden z trzech sektorów reprezentowanych w składzie Rady nie przekracza 49%, zaś sektor publiczny stanowi mniej niż 30% składu Rady (4 osób – 20%). Pozostałe sektory są reprezentowane odpowiednio : gospodarczy – 9 osób (45%), społeczny – 7 osób (35%). W skład Rady wchodzi 9 rybaków (45%), 4 kobiety oraz dwie osoby do 35 roku życia. Połowa składu Rady to osoby posiadające doświadczenie w ocenie projektów z racji pełnienia funkcji członka organu decyzyjnego LGR w poprzednim okresie.

Poniższa tabela obrazuje skład Rady Stowarzyszenia.

Tabela 8. Skład organu decyzyjnego Stowarzyszenia LGR "Pojezierze Suwalsko-Augustowskie"

Lp.	JST	Członek Rady	Sektor	Informacje dodatkowe
1	Miasto Augustów	Izabela Piasecka	gospodarczy	
2	Miasto Augustów	Waldemar Kondracki	gospodarczy	
3	Gmina Augustów	Elżbieta Pszczoła	społeczny	
4	Gmina Bargłów Kościelny	Tadeusz Stankiewicz	społeczny	
5	Gmina Nowinka	Dorota Winiewicz	publiczny	
6	Gmina Nowinka	Zbigniew Augustynowicz	gospodarczy	
7	Miasto Sejny	Czesław Wołągiewicz	gospodarczy	rybak
8	Miasto Sejny	Andrzej Waldemar Norwa	gospodarczy	
9	Gmina Giby	Robert Janczewski	gospodarczy	rybak
10	Gmina Krasnopol	Karol Szrajbert	publiczny	33 lata
11	Gmina Krasnopol	Jan Popławski	społeczny	rybak
12	Gmina Puńsk	Romuald Witkowski	publiczny	
13	Gmina Puńsk	Andrzej Falkowski	społeczny	rybak, 28 lat
14	Gmina Sejny	Romuald Jurkun	społeczny	rybak
15	Gmina Bakałarzewo	Dariusz Belbot	gospodarczy	
16	Gmina Filipów	Henryk Możejewski	społeczny	rybak
17	Gmina Jeleniewo	Kazimierz Rutkowski	społeczny	rybak
18	Gmina Raczki	Antoni Paciorko	gospodarczy	
19	Gmina Wiżajny	Hubert Falkowski	gospodarczy	rybak
20	Gmina Wiżajny	Mirosława Wierzchowska	publiczny	rybak

Źródło – dane własne

7. Charakterystyka rozwiązań stosowanych w procesie decyzyjnym

Organem decyzyjnym odpowiedzialnym za ocenę wniosków jest Rada. Jej skład opiera się w większości na osobach, które posiadają doświadczenie w zakresie oceny wniosków.

W celu zapewnienia transparentności i przejrzystości w wyborze operacji wprowadzono następujące rozwiązania:

- Określono mierzalne i przejrzyste Kryteria Wyboru Operacji oraz Kryteria Wyboru Grantów, a w przypadku kryteriów jakościowych opisano podejście do ich oceny;
- Zagwarantowano stosowanie tych samych Kryteriów Wyboru Operacji w całym procesie wyboru w ramach danego naboru;
- Wprowadzono papierowe karty oceny operacji,
- Przyjmowanie wniosków w drodze uchwał Rady,
- Zapewniono zachowanie parytetu w poszczególnych głosowaniach organu decyzyjnego gwarantującego, że podczas dokonywania wyboru operacji żaden z sektorów nie posiada więcej niż 49% głosów,
- Założono prowadzenie rejestru interesów członków Rady;
- Opracowano procedury wyboru wniosków/grantów oraz opisano sposób udostępniania ich do wiadomości publicznej,
- W procedurach wyboru operacji/grantów opisano sposoby oceny zgodności operacji z LSR i wyboru operacji do dofinansowania zapobiegające rozbieżnym ocenom tych samych kryteriów, przyznawaniu błędnej punktacji itp.,
- Określono zadania i zakres odpowiedzialności osób/organów biorących udział w ocenie operacji,
- Opisano zasady wnoszenia i rozpatrywania odwołań/protestu od decyzji organu decyzyjnego;
- Upowszechnianie protokołów z oceny wraz z informacją o wykluczeniu z oceny poszczególnych członków Rady;

- Opracowano Regulamin Rady;
- Założono wykonanie przed pierwszym naborem wniosków testu badającego kompetencje członków Rady oraz znajomość procedur dotyczących Rady i zapisów LSR;
- Opracowano plan szkolenia członków Rady.

8. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGR

W celu prawidłowego i sprawnego funkcjonowania Stowarzyszenia LGR „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie” opracowano szereg dokumentów regulujących jego działalność. Poniżej przedstawiono zestawienie tych dokumentów, sposób ich uchwalania i aktualizacji oraz główne kwestie regulowane tymi dokumentami.

Tabela 9. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGR

Nazwa dokumentu	Sposób uchwalania	Sposób aktualizacji	Opis głównych kwestii regulowanych w dokumencie
Statut LGR	Walne Zebranie Członków	Na wniosek Zarządu	Cele i zakres działalności LGR, zakres praw i obowiązków członków oraz organów LGR
Regulamin Obrad Walnego Zebrania Członków	Walne Zebranie Członków	Na wniosek Zarządu lub członków LGR	Zasady zwoływania i organizacji posiedzeń WZC
Regulamin Rady	Walne Zebranie Członków	Na wniosek Rady/Zarządu	Zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Rady, zasady podejmowania decyzji w sprawie wyboru operacji
Regulamin Zarządu	Zarząd LGR	Na wniosek Zarządu	Organizacja pracy Zarządu, podział zadań między członków Zarządu
Regulamin organizacyjny Biura	Zarząd LGR	Na wniosek Zarządu	Organizacja pracy biura, regulacje dot. praw i obowiązków pracowników biura, sposób rekrutacji pracowników
Polityka bezpieczeństwa w zakresie ochrony danych osobowych	Zarząd LGR	Na wniosek Zarządu/dyrektora biura	Procedury ochrony danych osobowych
Polityka rachunkowości	Zarząd LGR	Na wniosek Zarządu/dyrektora biura	Sposób prowadzenia księgowości
Instrukcja kancelaryjna	Zarząd LGR	Na wniosek Zarządu/dyrektora biura	Wytyczne dotyczące obiegu i archiwizacji dokumentów

Źródło: opracowanie własne

Rozdział II Partycypacyjny charakter LSR

Proces budowy strategii rozpoczął się w 2014 roku. Lokalna Strategia Rozwoju dla obszaru objętego działaniami Stowarzyszenia LGR „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie” została wypracowana przy czynnym udziale przedstawicieli sektora publicznego, gospodarczego, społecznego oraz mieszkańców. W proces planowania strategicznego zaangażowani byli przede wszystkim lokalni liderzy, którzy najlepiej znają własne środowisko, w którym funkcjonują, a ich udział gwarantował dotarcie do jak najszerszego kręgu mieszkańców. Bezpośrednią pracę związaną z przygotowaniem LSR wykonał zespół roboczy złożony z pracowników Biura LGR i Zarządu LGR. Do zadań zespołu należało przede wszystkim:

- zebranie i analiza danych statystycznych,
- organizacja oraz prowadzenie otwartych spotkań z mieszkańcami,
- obsługa punktu informacyjno-konsultacyjnego,

- koordynowanie badań ankietowych,
- określenie celów i wskaźników Strategii,
- określenie sposobów wyboru i kryteriów oceny operacji,
- określenie planu działania i planu komunikacyjnego,
- dokonanie diagnozy obszaru oraz analizy SWOT w oparciu o uzyskane informacje,
- redakcja dokumentu LSR.

Rezultaty pracy zespołu roboczego polegające na przygotowaniu diagnozy i analizy SWOT, określeniu celów i wskaźników, ustaleniu Kryteriów Wyboru Operacji, opracowaniu zasad wyboru operacji, zasad monitorowania i ewaluacji, planu działania oraz planu komunikacyjnego były przedstawiane i konsultowane na Walnym Zebraniu Członków z udziałem przedstawicieli wszystkich sektorów. Zostały także udostępnione na stronie internetowej z możliwością wniesienia ewentualnych uwag.

Badania ankietowe

W dniach 1 lipca 2014 r. – 31 września 2014 r. wykonane zostały internetowe badania ankietowe na obszarze objętym LSR. Ankietyzacja przeprowadzona została na podstawie ustandaryzowanego formularza zamieszczonego na stronie internetowej, do której link podany został na stronach urzędów miast i gmin członkowskich LGR. W badaniu wzięli udział mieszkańcy gmin: Szypliszki, Filipów, Wiżajny, Sejny, Jeleniewo, Giby, Nowinka i Rutka-Tartak oraz miasta Augustów i Suwałki, gdyż nie wszystkie zaproszone samorzady umieściły odsyłacze do ankiety na swoich stronach, a w niektórych przypadkach po zamieszczeniu nie spotkały się one z odzewem.

Celem badania było uzyskanie odpowiedzi na pytania dotyczące jakości życia na obszarze, podstawowe potrzeby i problemy mieszkańców oraz preferowane kierunki rozwoju w ramach realizacji instrumentu Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność.

Ankiety wypełniło w sumie 60 osób z obszaru objętego badaniem, co nie stanowi grupy reprezentatywnej, daje jednak ogólny obraz nastrojów i potrzeb mieszkańców obszaru, stanowi również cenne uzupełnienie analizy społeczno-gospodarczej sporządzonej na podstawie danych statystycznych.

W dniach 2-30 listopada 2015 r. przeprowadzono także badania ankietowe, których celem było zidentyfikowanie potrzeb w zakresie realizacji przedsięwzięć wpisujących się w cele LSR na lata 2014-2020. Wypełnione formularze pozwoliły na opracowanie budżetu LSR oraz planu działań.

Badania sektora rybackiego

W okresie 31 marca 2015 r. – 31 października 2015 r. przeprowadzona została diagnoza sektora rybackiego. Podmioty rybackie z terenu działania LGR, zarejestrowane w bazie danych Instytutu Rybactwa Śródlądowego zostały poinformowane drogą mail-ową o fakcie prowadzenia prac nad Lokalną Strategią Rozwoju i poproszone o wzięcie udziału w tym procesie. Aktywnością wykazało się 40 podmiotów rybackich, które przedstawiły dane umożliwiające weryfikację wskaźnika rybackości obszaru LGR.

Organizacja otwartych spotkań z mieszkańcami.

Spotkania otwarte z mieszkańcami miały charakter warsztatowy. Podczas ich trwania pracowano nad analizą SWOT oraz wypracowywano cele do LSR i środki realizacji celów. Każde spotkanie odbywało się według jednakowego schematu:

1. Rejestracja uczestników spotkania;
2. Przywitanie i poinformowanie o celu spotkania
3. Prezentacja na temat instrumentu RLKS oraz zasad tworzenia LSR;
4. Praca warsztatowa – zgłaszanie przez uczestników mocnych i słabych stron, szans i zagrożeń w ich gminie, propozycji celów, wypracowanie przedsięwzięć do realizacji w ramach LSR;

5. Podsumowanie przez prowadzącego spotkanie informacji wypracowanych podczas warsztatów.

Tabela 10. Wykaz otwartych spotkań z mieszkańcami

Lp.	Miejsce spotkania	Data	Liczba uczestników
1	Gmina Bakałarzewo	02.10.2015 r.	7
2	Gmina Nowinka	12.10.2015 r.	3
3	Gmina Krasnopol	13.10.2015 r.	16
4	Gmina Sejny	14.10.2015 r.	9
5	Gmina Płaska	16.10.2015 r.	5
6	Gmina Augustów (Żarnowo)	16.10.2015 r.	26
7	Gmina Szypliszki	02.11.2015 r.	12
8	Gmina Puńsk	02.11.2015 r.	4
9	Gmina Wiżajny	03.11.2015 r.	7
10	Gmina Rutka-Tartak	03.11.2015 r.	10
11	Gmina Filipów	04.11.2015 r.	5
12	Gmina Przerośl	04.11.2015 r.	5
13	Gmina Rajgród	05.11.2015 r.	12
14	Gmina Bargłów Kościelny	05.11.2015 r.	6
15	Gmina Płaska	06.11.2015 r.	3
16	Gmina Giby	06.11.2015 r.	4
17	Gmina Jeleniewo	09.11.2015 r.	9
18	Gmina Raczki	10.11.2015 r.	3
19	Miasto Augustów	13.11.2015 r.	19

Źródło – dane własne

Ogółem w spotkaniach uczestniczyło 165 osób. Pomimo tego, że frekwencja nie była wysoka, to zebrane w trakcie spotkań informacje można było wykorzystać przy konstruowaniu wiążących elementów Strategii.

Punkt informacyjno-konsultacyjny

W okresie przygotowywania Lokalnej Strategii Rozwoju na terenie LGR funkcjonował punkt informacyjno-konsultacyjny, który został zlokalizowany w biurze Stowarzyszenia w Suwałkach przy ul. Wesołej 22. Został on otwarty dla tych wszystkich osób, którzy z różnych przyczyn nie mogli uczestniczyć w otwartych spotkaniach organizowanych w każdej z gmin objętych Strategią, a chcieli przedstawić własne sugestie dotyczące diagnozy obszaru, wskazania grup defaworyzowanych i konstruowania celów strategicznych. Biuro Stowarzyszenia LGR „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie” pozostawało otwarte dla mieszkańców przez 5 dni w tygodniu, od poniedziałku do piątku, w godzinach od 8.00 do 16.00. W okresie do 28.12.2015 r. uwagi i własne propozycje poszczególnych zapisów złożyło 6 osób – w formie osobistej. W formie telefonicznej uwagi zgłosiły 4 osoby. W formie elektronicznej wpłynęło 20 e-maili – informacje od jednostek samorządu terytorialnego w zakresie głównych obszarów interwencji w obszarach infrastrukturalnych.

W całym procesie tworzenia i konsultowania zapisów LSR wykorzystywano metody informowania sprzyjające partycypacji:

- informowanie poprzez sieć Internet (informacje dotyczące konsultacji umieszczane były na stronie internetowej LGR, a także przesyłane do JST wchodzących w skład LGR z prośbą o ich umieszczenie na ich własnych stronach);
- informacje udostępniane w siedzibach JST;

- korespondencja za pomocą poczty elektronicznej (wszystkie informacje dotyczące postępu prac nad LSR rozsyłane były do członków LGR).

Do przygotowania LSR wykorzystano raport ewaluacyjny, dane dostępne na stronach GUS, informacje uzyskane od Urzędów Gmin, informacje uzyskane podczas spotkań otwartych z mieszkańcami, informacje uzyskane od mieszkańców dzięki wypełnionej przez nich ankiecie, informacje zebrane podczas konsultacji na Walnym Zebraniu Członków Stowarzyszenia oraz uwagi zgłoszone podczas konsultacji społecznych.

Rozdział III Diagnoza – opis obszaru i ludności

1. Określenie grup szczególnie istotnych z punktu widzenia realizacji LSR oraz problemów i obszarów interwencji odnoszących się do tych grup

Grupy istotne z punktu widzenia realizacji LSR to przede wszystkim: podmioty rybackie, mieszkańcy, przedsiębiorcy, organizacje pozarządowe oraz jednostki samorządu terytorialnego. Poniżej przedstawiono zgodnie z celami LSR grupy objęte wsparciem, problemy dotyczące tych grup oraz obszary interwencji.

Tabela 11. Grupy istotne z punktu widzenia realizacji LSR, ich problemy i obszary interwencji

Grupy istotne z punktu widzenia realizacji LSR	Problemy	Obszary interwencji	
mieszkańcy, przedsiębiorcy, podmioty rybackie, grupy defaworyzowane	<ul style="list-style-type: none"> – Brak miejsc pracy – Trudności w podejmowaniu i prowadzeniu działalności gospodarczej – Niski poziom innowacyjności przedsiębiorstw – Niska przedsiębiorczość mieszkańców 	Rozwój lokalnej przedsiębiorczości i wzrost zatrudnienia	<p>Podnoszenie wartości produktów, tworzenie miejsc pracy, zachęcanie młodych ludzi i propagowanie innowacji na wszystkich etapach łańcucha dostaw produktów w sektorze rybołówstwa i akwakultury</p> <p>Wspieranie różnicowania działalności, uczenia się przez całe życie i tworzenia miejsc pracy na obszarze Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego</p>
jednostki samorządu terytorialnego, mieszkańcy, podmioty gospodarcze, organizacje pozarządowe	<ul style="list-style-type: none"> – liczne obszary i obiekty wymagające rewitalizacji – niewystarczające zaangażowanie społeczności lokalnych w rozwój obszaru – niedostateczne wykorzystanie potencjału obszaru dla rozwoju turystyki – zagrożenia dla środowiska naturalnego – niekorzystne prognozy demograficzne i wyludnianie się miejscowości 	Poprawa jakości życia na obszarze Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego	<p>Wspieranie i wykorzystanie atutów środowiska naturalnego Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego</p> <p>Propagowanie dobrostanu społecznego i dziedzictwa kulturowego na obszarach rybackich i obszarach akwakultury, w tym dziedzictwa kulturowego rybołówstwa i akwakultury</p> <p>Wspieranie dialogu społecznego i udziału lokalnych społeczności w badaniu i zarządzaniu zasobami rybołówstwa</p>

Źródło: opracowanie własne

2. Charakterystyka gospodarki/przedsiębiorczości (w tym przedsiębiorczości społecznej), branż z potencjałem rozwojowym (informacja o branżach gospodarki mających kluczowe znaczenie dla rozwoju obszaru)

2.1. Struktura własności, branże i podmioty gospodarcze

Charakterystyka podmiotów działających na obszarze LGR jest ważna przede wszystkim ze względu na fakt, że działalność podmiotów gospodarczych bezpośrednio wpływa na popyt na rynku pracy. Jest również wskaźnikiem poziomu przedsiębiorczości mieszkańców danego terenu, który informuje, jaka jest liczba podmiotów gospodarczych na danym terenie w porównaniu z liczbą ludności. Określenie wskaźnika umożliwia porównanie obszarów różnej wielkości pod kątem przedsiębiorczości.

Udział prywatnych przedsiębiorstw w całości gospodarki obszaru pozostaje od wielu lat na poziomie ok. 95%, co świadczy o właściwej strukturze własności prywatno-publicznej w regionie. Potencjał wytwórczy obszaru LSR zlokalizowany jest głównie w sektorze prywatnym. Sektor ten systematycznie rozwija się, a osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą stanowią większość.

Analiza zmian liczby podmiotów gospodarczych funkcjonujących na obszarze LGR w latach 2009-2013 wskazuje na wyraźny wzrost liczby spółek handlowych, w tym spółek z udziałem kapitału zagranicznego, co wskazuje na poprawiającą się atrakcyjność inwestycyjną regionu. Jednocześnie nastąpił niewielki spadek grupy osób prowadzących własną działalność gospodarczą. Szczegółowe dane dotyczące wszystkich gmin z obszaru LGR przedstawia tabela nr 12. Z analizy tych danych wynika, że największa liczba przedsiębiorstw zarejestrowana jest w mieście Augustów i w Gminie Suwałki, natomiast najmniejsza w gminach Rutka-Tartak i Wiżajny. Największy spadek procentowy liczby podmiotów gospodarczych odnotowano w Gminach Giby i Nowinka. Największy wzrost wystąpił w Gminie Rutka-Tartak (52%).

Tabela 12. Podmioty gospodarcze na obszarze LGR wg sektorów własnościowych

Jednostka terytorialna	Podmioty ogółem			Sektor prywatny ogółem			Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą			Spółki handlowe			Spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego		
	2009	2013	Zmiana %	2009	2013	Zmiana %	2009	2013	Zmiana %	2009	2013	Zmiana %	2009	2013	Zmiana %
Miasto Augustów	3028	2766	-9	2915	2649	-9	2461	2118	-14	102	125	23	20	23	15
Gmina Augustów	275	329	20	263	312	19	226	269	19	5	5	0	1	1	0
Gmina Bargłów Kośc.	186	228	23	169	213	26	140	181	29	4	5	25	0	0	0
Gmina Nowinka	228	202	-11	215	188	-13	199	166	-17	1	3	200	0	0	0
Gmina Płaska	258	240	-7	247	229	-7	230	209	-9	1	1	0	0	0	0
Gmina Rajgród	238	290	22	225	277	23	181	222	23	3	4	33	0	0	0
Miasto Sejny	503	461	-8	462	419	-9	375	324	-14	14	13	-7	3	3	0
Gmina Giby	199	162	-19	188	150	-20	169	133	-21	1	1	0	0	0	0
Gmina Krasnopol	176	163	-7	165	155	-6	148	134	-10	2	2	0	0	0	0
Gmina Puńsk	217	227	5	197	210	7	149	156	5	14	20	43	3	8	167
Gmina Sejny	167	196	17	160	191	19	132	158	20	0	1	100	0	0	0
Gmina Bakałarzewo	150	149	-1	143	141	-1	119	115	-3	6	6	0	2	2	0
Gmina Filipów	179	185	3	171	176	3	148	147	-1	1	3	200	0	0	0
Gmina Jeleniewo	147	148	1	137	139	2	116	116	0	4	4	0	0	0	0
Gmina Przerośl	125	125	0	114	112	-2	98	89	-9	1	3	200	1	0	-100
Gmina Raczeki	301	283	-6	282	266	-6	255	236	-8	4	4	0	0	0	0
Gmina Rutka-Tartak	64	97	52	58	89	53	48	71	48	1	2	100	1	0	-100
Gmina Suwałki	491	565	15	475	546	15	405	452	12	17	28	65	4	8	100
Gmina Szypliszki	175	190	9	160	175	9	134	145	8	4	6	50	0	0	0
Gmina Wiżajny	118	107	-9	110	98	-11	85	75	-12	1	2	100	1	1	0
Ogółem obszar LSR	7225	7113	-2	6856	6735	-2	5818	5516	-5	186	238	28	36	46	28

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS za lata 2009-2013

Na terenie objętym LSR w 2013 roku zarejestrowanych było łącznie 6445 podmiotów gospodarczych, w tym 5516 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Największa grupa, bo aż 1 646 podmiotów, funkcjonowało w sektorze handlu hurtowego i detalicznego (włącznie z naprawą pojazdów). Drugie miejsce pod względem liczebności podmiotów zajmuje sektor budownictwa (842 podmioty). Ważną rolę w gospodarce obszaru odgrywa sektor przemysłu przetwórczego oraz sektor rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa.

Tabela 13. Podmioty gospodarki narodowej na obszarze LSR wg. sektorów działalności

Jednostka terytorialna	Ogółem	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	Przetwórstwo przemysłowe	Budownictwo	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	Transport i gospodarka magazynowa	Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	Edukacja	Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	Pozostała działalność
Augustów m.	2766	56	213	297	675	240	132	79	150	194	81	136	180	57	67
Augustów	329	51	25	63	72	22	5	6	0	10	11	17	11	8	3
Bargłów Kościelny	228	29	13	24	50	26	4	3	0	9	5	12	16	4	11
Nowinka	202	54	19	23	31	11	13	0	1	10	6	8	6	3	5
Płaska	240	90	19	20	32	13	17	2	1	11	6	5	1	5	4
Rajgród	290	49	29	30	74	13	14	5	7	11	3	12	11	5	12
Sejny m.	461	14	27	37	117	32	15	30	9	24	8	26	35	10	16
Giby	162	48	13	14	21	15	9	2	0	3	3	6	5	4	4
Krasnopol	163	11	11	36	36	3	7	4	1	6	5	5	12	6	4
Puńsk	227	16	17	24	78	15	9	8	0	15	2	8	6	4	6
Sejny	196	23	8	22	42	14	13	7	11	8	2	4	11	4	5
Bakałarzewo	149	10	15	19	34	8	0	3	4	9	3	6	13	4	7
Filipów	185	8	19	36	46	14	2	5	2	6	5	7	5	6	6
Jeleniewo	148	13	12	19	34	14	5	9	1	8	0	8	3	2	4
Przerośl	125	13	12	14	28	6	1	1	1	8	1	8	7	3	5
Raczki	283	45	24	46	60	18	7	8	9	9	4	13	8	5	10
Rutka-Tartak	97	14	9	9	24	3	0	4	1	8	1	3	3	3	7
Suwałki	565	29	65	65	132	40	24	17	6	37	14	24	40	14	16
Szypliszki	190	18	16	32	34	8	10	10	5	9	4	13	8	4	5
Wiżajny	107	9	7	12	26	2	9	2	5	7	0	3	4	2	5
OGÓLEM	7113	600	573	842	1646	517	296	205	214	402	164	324	385	153	202

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS 2013 r.

Wskaźnik przedsiębiorczości jest wielkością definiowaną jako liczba podmiotów gospodarczych przypadająca na 10 tys. mieszkańców. Niżej zamieszczona tabela prezentuje wartości tego wskaźnika dla gmin wchodzących w skład LGR.

Tabela 14. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców

JST	Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców		Dynamika wzrostu (2009 r.-100%)
	2009	2013	
Miasto Augustów	999	904	90
Gmina Augustów	417	473	113
Gmina Bargłów Kościelny	329	397	121
Gmina Nowinka	794	683	86
Gmina Płaska	1007	911	90
Gmina Rajgród	438	535	122
Miasto Sejny	877	816	93
Gmina Giby	680	558	82
Gmina Krasnopol	454	417	92
Gmina Puńsk	498	530	106
Gmina Sejny	406	473	117
Gmina Bakalarzewo	499	478	96
Gmina Filipów	398	411	103
Gmina Jeleniewo	472	472	100
Gmina Przerośl	414	413	100
Gmina Raczki	498	468	94
Gmina Rutka-Tartak	288	403	140
Gmina Suwałki	741	775	105
Gmina Szypliszki	441	481	109
Gmina Wizajny	447	439	98
Razem obszar LGR	659	640	97
Województwo Podlaskie	753	808	107
Polska	981	1057	108

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Wskaźnik przedsiębiorczości na obszarze LGR w 2013 r. wynosił 640, gdzie wartość ta dla województwa podlaskiego była znacznie wyższa i wynosiła 808 podmiotów na 10 tys. mieszkańców. Jeszcze gorzej wypada obszar LGR na tle kraju. Analizując powyższe zestawienie wyraźnie widać, że najwyższy wskaźnik występuje w gminach charakteryzujących się dużą aktywnością turystyczną tj. Miasto Augustów i Gmina Płaska. Bardzo niepokojący jest fakt, że w przypadku 9 gmin, w tym w Mieście Augustów i Gminie Płaska oraz dla całego obszaru LGR nastąpił spadek tego wskaźnika w porównaniu do roku 2009. W związku z tym konieczne są działania mające na celu pobudzenie gospodarki i przedsiębiorczości na obszarze objętym LSR.

Obszar LGR charakteryzuje się słabym stopniem uprzemysłowienia, znacznie niższym od średniej dla województwa podlaskiego. Ważne znaczenie dla gospodarki obszaru ma przemysł rolno-spożywczy, drzewny i meblarski, materiałów budowlanych na bazie kruszyw naturalnych, przemysł związany z produkcją wyrobów metalowych i jachtów. Wyroby tych działów są w znacznej mierze sprzedawane poza teren LGR. W gospodarce regionu znaczącą rolę odgrywają również usługi turystyczne i okołoturystyczne, oraz leśnictwo i rolnictwo.

Stan rozwoju sektora gospodarczego ma również swoje odzwierciedlenie w dochodach podatkowych gmin należących do LGR.

Tabela 15. Dochody podatkowe gmin z obszaru LGR w 2013 r.

JST	Dochód podatkowy gminy
Miasto Augustów	532,60
Gmina Augustów	400,95
Gmina Bargłów Kościelny	419,79
Gmina Nowinka	484,79
Gmina Płaska	845,32
Gmina Rajgród	619,81
Miasto Sejny	405,76
Gmina Giby	571,79
Gmina Krasnopol	390,61
Gmina Puńsk	378,42
Gmina Sejny	590,53
Gmina Bakalarzewo	498,01
Gmina Filipów	492,94
Gmina Jeleniewo	652,45
Gmina Przerośl	720,70
Gmina Raczki	337,27
Gmina Rutka-Tartak	350,52
Gmina Suwałki	1436,40
Gmina Szypliszki	613,59
Gmina Wiżajny	494,40
Średni dochód podatkowy dla gmin wchodzących w skład LGR	561,83

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W 2013 r. średni dochód podatkowy dla województwa podlaskiego, w przeliczeniu na jednego mieszkańca wyniósł 555,46 zł i był niższy od średniego poziomu dochodu podatkowego dla całego LGR o 6,37 zł.

2.2. Rolnictwo

Podstawową gałęzią gospodarki na terenach gmin objętych Lokalną Strategią Rozwoju „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie” jest rolnictwo. Pomimo przeludnienia agrarnego i związanej z tym niskiej dochodowości w rolnictwie, z pożytkami z użytków rolnych lub zwierząt gospodarskich związana jest większość gospodarstw domowych.

Towarowa produkcja rolnicza skoncentrowana jest w gminach Augustów, Bargłów Kościelny, Rajgród, Puńsk, Przerośl, Raczki i Sejny, gdzie występują gleby klas średnich. Rolnicy gospodarują tam w gospodarstwach większych obszarowo. W gminach Giby, Płaska, Nowinka i Suwałki rolnicy gospodarują w warunkach znacznie mniej korzystnych, na glebach najslabszych.

W strukturze użytkowania gruntów w gospodarstwa dominują grunty przeznaczone pod zasiew. Ich odsetek jest szczególnie wysoki w gminach Bakalarzewo i Filipów. Kolejne pozycje zajmują łąki i pastwiska trwałe. W strukturze zasiewów Suwalszczyzny przeważają rośliny zbożowe, szczególnie mniej zawodne, ekstensywne w uprawie mieszanki zbożowe. Stosunkowo niewiele uprawia się roślin intensywnych, wymagających znacznego nawożenia organicznego, w tym roślin pastewnych. Rośliny

przemysłowe w strukturze zasiewów zajmują niewielką część powierzchni. Ważnym kierunkiem produkcji roślinnej na terenie Suwalszczyzny są uprawy na potrzeby produkcji zwierzęcej w tym pasz zielonych oraz uprawy zbóż i ziemniaków. W produkcji zwierzęcej dominuje hodowla trzody chlewnej i bydła. Duży areal użytków rolnych w tym trwałych użytków zielonych, stał się podstawą przodującej w skali kraju pozycji powiatu w hodowli bydła mlecznego.

Na terenie LGR funkcjonuje 14 947 gospodarstw rolnych, najwięcej na terenach gmin: Augustów, Krasnopol oraz Suwałki – ponad 3 600. Na terenie gminy Augustów występuje również największa liczba gospodarstw o powierzchni powyżej 15 ha – 432. Gospodarstwa rolne poniżej 1 ha dominują na terenie miasta Augustów oraz miasta Sejny. Najwięcej gospodarstw mieści się w przedziale powierzchniowym 1-10 ha. Ogólna powierzchnia gospodarstw działających na terenie LSR wynosi 201 254,19 ha. Tak więc średnia powierzchnia gospodarstwa wynosi ok. 13,5 ha. Duże rozdrobnienie gospodarstw w połączeniu ze słabą jakością glebą sprawiają, że wielu rolnikom trudno uzyskać ekonomiczną opłacalności swojej działalności. Dlatego wiele podmiotów rolniczych funkcjonujących na terenie LGR uzyskuje dodatkowe dochody z działalności pozarolniczej oraz pracy najemnej.

Tabela 16. Źródła dochodów gospodarstw rolnych na obszarze LGR

JST	Liczba gospodarstw ogółem	z dochodem z działalności rolniczej	z dochodem z emerytury i renty	z dochodem z poza-rolniczej działalności gosp.	z dochodem z pracy najemnej	z dochodem z innych źródeł
Miasto Augustów	452	253	61	98	84	46
Gmina Augustów	1 306	1 237	235	186	279	121
Gmina Bargłów Kościelny	999	991	347	122	147	78
Gmina Nowinka	605	487	110	158	228	82
Gmina Płaska	740	438	98	252	178	47
Gmina Rajgród	784	769	135	169	190	61
Miasto Sejny	59	55	15	11	32	1
Gmina Giby	663	550	132	215	152	5
Gmina Krasnopol	1 063	930	260	193	340	46
Gmina Puńsk	667	632	123	52	226	23
Gmina Sejny	964	871	177	142	278	40
Gm. Bakalarzewo	535	495	132	38	237	30
Gmina Filipów	728	638	107	88	230	85
Gmina Jeleniewo	712	698	168	95	241	76
Gmina Przerośl	633	590	96	59	151	30
Gmina Raczek	883	815	161	160	306	72
Gmina Rutka-Tartak	513	488	65	72	162	14
Gmina Suwałki	1 256	1 144	252	190	670	64
Gmina Szypliszki	824	728	376	51	313	153
Gmina Wiżajny	561	490	121	84	171	47
razem	14 947	13 299	3 171	2 435	4 615	1 121

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego 2010

2.3. Turystyka

Suwalszczyzna należy do najcenniejszych pod względem przyrodniczym oraz do najbardziej atrakcyjnych pod względem turystycznym obszarów w kraju. Atutami tej ziemi są: przepiękny, pagórkowato-pojezierny krajobraz, wysoka lesistość terenu oraz interesujące pomniki dziedzictwa kulturowego. Od lat dwudziestych ubiegłego wieku ziemie te są masowo odwiedzane przez turystów w sezonie letnim, a w okresie powojennym stały się jednym z ważniejszych regionów turystycznych,

przyciągając zakłady pracy, które budowały tu swoje ośrodki wypoczynkowe. Położenie geograficzne Suwalszczyzny sprawia, że dynamika ruchu turystycznego podporządkowana jest warunkom klimatycznym. Dominuje letnia turystyka wypoczynkowa krótko i długookresowa – ponad 60% całorocznego ruchu koncentruje się w miesiącach letnich, szczególnie w okresie wakacyjnym. Ważną rolę odgrywa Augustów, które w 1993 roku uzyskało status uzdrowiska.

Dominującą formą turystyki na terenie obszaru jest turystyka aktywna i krajoznawcza. Jej podstawą są liczne szlaki turystyczne zarówno lądowe, jak i wodne. Opisywane tereny dostarczają doskonałych warunków do rozwoju turystyki pieszej, rowerowej, konnej oraz aktywności związanych ze sportami wodnymi – żeglarstwem i kajakarstwem.

W ostatnim okresie, działalność związana z obsługą ruchu turystycznego wyraźnie się rozwija, w szczególności na terenach wiejskich. Świadczy o tym rosnąca liczba kwater agroturystycznych, wypożyczalni sprzętu, ofert wycieczek, wyżywienia itp. Wyraźnie widoczne są jednak braki w infrastrukturze turystycznej, bądź w standardzie oferowanych usług.

Tabela 17. Baza noclegowa na obszarze LGR wg stanu na koniec 2013 r.

Jednostka terytorialna	obiekty noclegowe ogółem	obiekty całoroczne	miejsca noclegowe ogółem	miejsca noclegowe całoroczne	korzystający z noclegów ogółem	korzystający z noclegów turyści zagraniczni
Miasto Augustów	20	14	1691	1016	50761	12844
Gmina Augustów	1	0	20	0	35	0
Gmina Bargłów Kościelny	0	0	0	0	0	0
Gmina Nowinka	9	4	439	72	2540	0
Gmina Płaska	5	0	547	0	6155	105
Gmina Rajgród	8	5	550	247	9096	59
Miasto Sejny	2	2	57	57	4161	123
Gmina Giby	7	1	433	96	5216	357
Gmina Krasnopol	2	0	46	0	149	0
Gmina Puńsk	2	1	63	15	1462	0
Gmina Sejny	6	3	120	39	566	26
Gmina Bakałarzewo	2	0	22	0	50	0
Gmina Filipów	3	1	30	12	52	0
Gmina Jeleniewo	2	2	26	26	143	3
Gmina Przerośl	0	0	0	0	0	0
Gmina Raczki	1	1	20	20	184	0
Gmina Rutka-Tartak	2	2	25	25	144	0
Gmina Suwałki	12	5	679	283	9942	1202
Gmina Szypliszki	3	3	144	144	5132	748
Gmina Wiżajny	3	1	35	12	174	0
Razem obszar LGR	90	45	4947	2064	95962	15467

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Najlepiej rozwinięta w odniesieniu do pozostałych obszarów województwa podlaskiego jest baza noclegowa na terenie powiatu augustowskiego.

Niestety turystyka na obszarze objętym opracowaniem charakteryzuje się znaczną sezonowością. W dobie prężnego rozwoju rynku turystycznego i coraz wyższych wymagań osób podróżujących konieczna jest dywersyfikacja oferty turystycznej, szczególnie jej poszerzenie o elementy pozwalające na wydłużenie sezonu turystycznego oraz zapewniające możliwość atrakcyjnego spędzenia wolnego czasu w przypadku niepogody.

3. Opis rynku pracy (poziom zatrudnienia i stopa bezrobocia - liczba bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym, charakterystyka grup pozostających poza rynkiem pracy)

Dominującym miejscem zatrudnienia na terenach wiejskich jest własny warsztat pracy, przede wszystkim własne gospodarstwo rolne. Dane statystyczne dotyczące zatrudnienia według sektorów z uwzględnieniem indywidualnych gospodarstw rolnych, wykazują, że w 2013 roku w rolnictwie zatrudnionych było 73,2% ogółu pracujących. Tylko około 12% ogółu ludności w wieku produkcyjnym znajduje zatrudnienie w różnego rodzaju podmiotach gospodarczych. Ponadto, ze względu na niewystarczający areal posiadanych gospodarstw, ludność zmuszona jest do poszukiwania dodatkowego zatrudnienia. Problemem rynku pracy na analizowanym obszarze jest niewystarczająca liczba ofert pracy.

Tabela 18. Liczba pracujących i bezrobotnych na obszarze LGR w 2013 r.

Jednostka terytorialna	Pracujący ogółem	Kobiety	Mężczyźni	Bezrobotni ogółem	Kobiety	Mężczyźni	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	Pracujący na 1000 ludności
Miasto Augustów	6281	3307	2974	2206	1000	1206	11,3	205
Gmina Augustów	393	180	213	404	177	227	9,3	57
Gmina Bargłów Kościelny	290	165	125	356	172	184	10,2	51
Gmina Nowinka	169	98	71	190	72	118	10,5	57
Gmina Płaska	215	102	113	238	103	135	14,7	82
Gmina Rajgród	362	192	170	466	209	257	13,6	67
Miasto Sejny	1277	826	451	579	226	353	16,3	226
Gmina Giby	241	113	128	309	146	163	17,6	83
Gmina Krasnopol	138	94	44	342	149	193	14,3	35
Gmina Puńsk	319	195	124	313	118	195	11,6	74
Gmina Sejny	60	31	29	347	132	215	13,4	14
Gmina Bakałarzewo	235	116	119	115	62	53	5,8	75
Gmina Filipów	216	75	141	273	138	135	9,8	48
Gmina Jeleniewo	166	90	76	114	58	56	5,9	53
Gmina Przerośl	144	98	46	141	64	77	7,9	48
Gmina Raczki	467	195	272	244	113	131	6,4	77
Gmina Rutka-Tartak	126	74	52	85	37	48	5,8	52
Gmina Suwałki	1540	681	859	330	163	167	7,1	211

Gmina Szypliszki	306	159	147	159	82	77	6,5	77
Gmina Wiżajny	82	61	21	85	44	41	5,7	34
Razem obszar LGR	13027	6852	6175	7296	3265	4031	10,48	81
Województwo podlaskie	400090	191202	208888	70889	32303	38586	9,33	176

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

Na koniec 2013 r. poza rolnictwem indywidualnym zatrudnionych było 13027 osób, natomiast liczba zarejestrowanych bezrobotnych z obszaru LSR wynosiła 7 296 osób, w tym 3 265 kobiet oraz 4 031 mężczyzn.

Wskaźnik realnej aktywności zawodowej ukazuje liczba osób pracujących przypadająca na 1000 mieszkańców. Na obszarze LGR aktywność ta jest mniejsza niż średnia wojewódzka (176 osób) i średnia krajowa (226) i wynosi 81 osób. Wpływ na to ma opisany uprzednio rolniczy charakter tych terenów. Jedynie w miastach Augustów i Sejny oraz gminie Suwałki wskaźnik ten kształtuje się znacznie powyżej średniej wojewódzkiej i jest bliski lub równy średniej krajowej. W pozostałych gminach jest on ponad 50% niższy od średniej wojewódzkiej.

Największy odsetek bezrobotnych spośród osób w wieku produkcyjnym występuje w powiecie sejneńskim. W gminie Giby bezrobotni stanowią prawie 18% ogółu osób w wieku produkcyjnym, a w mieście Sejny ponad 16%. Najmniejszy problem z bezrobociem wśród analizowanych jednostek terytorialnych mają gminy powiatu suwalskiego. W gminie Wiżajny dotyczy on mniej niż 6% osób w wieku produkcyjnym. Należy podkreślić, że badania statystyczne prowadzone przez PUP nie pokazują pełnego obrazu rynku pracy, gdyż nie rejestruje się problemu ukrytego bezrobocia w rolnictwie.

Ponad połowa osób bezrobotnych nie posiada wykształcenia średniego. W strukturze bezrobotnych zauważalny jest również wysoki udział pracowników wykwalifikowanych, posiadających wykształcenie zawodowe lub średnie zawodowe i techniczne.

W szczególnej sytuacji na rynku pracy znajdują się osoby bezrobotne do 25 roku życia. Często pomimo posiadanego wykształcenia i kwalifikacji, ta grupa osób napotyka na trudności w procesie wejścia na rynek pracy i uzyskania zatrudnienia. Należy pamiętać, że wysokie bezrobocie wśród osób młodych jest również konsekwencją systemu edukacji, ukierunkowanego głównie na zdobywanie wiedzy teoretycznej. Stąd też w opinii pracodawców absolwenci to niejednokrotnie osoby nie przygotowane do świadczenia pracy. Ponadto osoby młode z terenów wiejskich mają trudniejszy start. Na obszarze działania LGR średnio 12,6% osób młodych (do 25 roku życia) zarejestrowanych w PUP ma trudności ze znalezieniem pracy. Taka sytuacja nie jest niczym wyjątkowym na rynku pracy, nie tylko w skali naszego kraju, lecz również całej Europy, gdzie bezrobocie młodych staje się coraz poważniejszym problemem społecznym.

Problemy z podjęciem zatrudnienia mają też osoby po 50 roku życia, które na obszarze LGR stanowią 12,5% ogółu osób bezrobotnych. Główne bariery utrudniające znalezienie pracy przez te osoby to w szczególności: brak umiejętności obsługi nowoczesnych urządzeń technicznych i informatycznych; niedostosowanie kwalifikacji do potrzeb pracodawców; brak/mała ilość ofert pracy.

Największy odsetek wśród osób bezrobotnych stanowią osoby długotrwale bezrobotne – 33,56%. Sytuacja tych osób na rynku pracy jest niewątpliwie trudna ze względu na istnienie szeregu czynników zarówno wewnętrznych (zależne bezpośrednio od osoby bezrobotnej), jak i zewnętrznych (zależne w bardzo małym stopniu lub niezależne od osoby bezrobotnej), które utrudniają trwałe wejście lub powrót na rynek pracy. Niestety osoby długotrwale bezrobotne mają często skomplikowaną sytuację osobistą i zawodową przez co stanowią grupę najbardziej narażoną na wykluczenie społeczne

Dane uzyskane w trakcie spotkań z mieszkańcami potwierdzają przeprowadzoną wyżej diagnozę rynku pracy. Małą liczbę miejsc pracy zwłaszcza dla ludzi młodych i osób po 50 roku życia w większości gmin, odpływ młodych ludzi z gminy w poszukiwaniu pracy i lepszych szans na przyszłość wskazano jako słabą stronę obszaru.

Analizując zebrane powyżej informacje można stwierdzić, że grupami defaworyzowanymi pod kątem dostępu do rynku pracy są osoby bezrobotne do 25 roku życia, długotrwale bezrobotne oraz osoby powyżej 50 roku życia.

Poważnym problemem rynku pracy jest także fakt, że wynagrodzenia na obszarze LSR kształtują się poniżej średniej krajowej, co nasila negatywne zjawiska związane z odpływem ludzi młodych i wykształconych do innych regionów kraju lub za granicę. Przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej prezentuje poniższa tabela.

Tabela 19. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w relacji do średniej krajowej

Jednostka terytorialna	przeciętne miesięczne wynagrodzenia brutto w relacji do średniej krajowej w % (Polska=100)	
	2012	2013
Powiat augustowski	92,0	92,3
Powiat sejneński	88,9	87,2
Powiat suwalski	78,6	76,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS.

4. Przedstawienie działalności sektora społecznego, w tym integracja/rozwój społeczeństwa obywatelskiego.

Według stanu na 31 grudnia 2013 r. na obszarze gmin członkowskich LGR zarejestrowanych było 45 spółdzielni, 18 fundacji oraz 309 stowarzyszeń i organizacji społecznych. Najwięcej tego typu podmiotów funkcjonuje w mieście Augustów, mieście Sejny i Gminie Suwałki. Należy podkreślić, że od roku 2009 nastąpił znaczny wzrost liczby fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych, co świadczy o wzroście aktywności społeczności lokalnych.

Tabela 20. Podmioty sektora społecznego na obszarze LGR wg stanu na koniec 2013 r.

Jednostka terytorialna	Spółdzielnie			Fundacje			Stowarzyszenia i organizacje społeczne		
	2009	2013	Zmiana %	2009	2013	Zmiana %	2009	2013	Zmiana %
Miasto Augustów	10	10	0	5	7	40	78	86	10,3
Gmina Augustów	1	1	0	0	1	100	16	19	18,8
Gmina Bargłów Kościelny	3	3	0	0	0	0	11	11	0,0
Gmina Nowinka	0	1	100	0	0	0	5	6	20,0
Gmina Płaska	0	0	0	0	0	0	8	10	25,0
Gmina Rajgród	6	6	0	1	1	0	14	16	14,3
Miasto Sejny	5	6	20	3	2	-33	27	30	11,1
Gmina Giby	1	1	0	0	0	0	8	8	0,0
Gmina Krasnopol	0	0	0	0	0	0	8	10	25,0
Gmina Puńsk	3	3	0	1	1	0	10	12	20,0
Gmina Sejny	0	0	0	0	0	0	9	11	22,2
Gmina Bakalarzewo	1	1	0	1	1	0	9	10	11,1
Gmina Filipów	3	2	-33	0	1	100	9	11	22,2

Gmina Jeleniewo	0	0	0	1	1	0	6	7	16,7
Gmina Przerośl	1	1	0	0	1	100	6	9	50,0
Gmina Raczki	3	3	0	0	0	0	7	7	0,0
Gmina Rutka-Tartak	1	1	0	0	0	0	1	5	400,0
Gmina Suwałki	3	3	0	1	2	100	17	25	47,1
Gmina Szypliszki	2	2	0	0	0	0	10	9	-10,0
Gmina Wiżajny	1	1	0	0	0	0	8	7	-12,5
Ogółem obszar LSR	44	45	2	13	18	39	267	309	15,7

Zródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Do podmiotów sektora społecznego należą przede wszystkim Ochotnicze Straże Pożarne, kluby i stowarzyszenia sportowe (najwięcej tego typu organizacji zlokalizowanych jest w mieście Augustów m.in. klub sportowy Sparta z sekcjami kajakową, narciarstwa wodnego i piłki nożnej, kluby żeglarskie, jeździeckie, sztuk walki, sportów drużynowych itp.; w innych miejscowościach regionu oferta jest bardziej ograniczona, niemniej różne formy zrzeszeń sportowych działają na terenie 13 z 20 gmin należących do LGR), stowarzyszenia o charakterze społecznym i turystycznym, stowarzyszenia branżowe, organizacje zajmujące się kulturą (liczne chóry, wokalnie-taneczne zespoły ludowe m.in.: „Szeszupa” w Rutce-Tartaku, „Pogranicze” w Szypliszkach, „Zorniczanka” w gminie Raczki, „Zajączkowiacy” w gminie Bakałarzewo, „Jaćwież” w Jeleniewie, „Modry Len” w Nowince, „Rospuda” w Filipowie, „Jezioraki” w Wiżajnach, „Przeroślaki” w Przerośli), historią, ekologią, niepełnosprawnymi, stowarzyszenia i towarzystwa promujące poszczególne gminy jak i cały region.

5. Wskazanie problemów społecznych, ze szczególnym uwzględnieniem problemów ubóstwa i wykluczenia społecznego oraz skali tych zjawisk (np. dostęp do miejscowej infrastruktury i kultury, liczba osób objętych opieką społeczną).

5.1. Pomoc społeczna

Zgodnie z danymi GUS w 2013 r. ze świadczeń pomocy społecznej korzystało 4831 gospodarstw domowych i 14 713 osób w tych gospodarstwach, co stanowiło blisko 13,2% ogółu ludności zamieszkującej obszar LGR „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie”.

Tabela 21. Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej oraz rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci na obszarze LGR w 2013 r.

Jednostka terytorialna	Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej ogółem	Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej poniżej kryterium dochodowego	Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej powyżej kryterium dochodowego	Rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci	Dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny - ogółem
Miasto Augustów	1117	769	348	941	1758
Gmina Augustów	162	103	59	378	867
Gmina Bargłów Kościelny	255	211	44	311	688
Gmina Nowinka	90	72	18	160	348
Gmina Płaska	179	142	37	143	283
Gmina Rajgród	415	366	49	325	670
Miasto Sejny	278	206	72	173	325

Gmina Giby	189	135	54	188	358
Gmina Krasnopol	178	138	40	221	465
Gmina Puńsk	165	138	27	217	431
Gmina Sejny	231	153	78	240	468
Gmina Bakałarzewo	64	52	12	138	307
Gmina Filipów	317	228	89	274	594
Gmina Jeleniewo	242	130	112	204	460
Gmina Przerośl	145	118	27	191	431
Gmina Raczki	136	87	49	263	588
Gmina Rutka-Tartak	121	115	6	163	366
Gmina Suwałki	246	185	61	315	690
Gmina Szypliszki	163	117	46	260	585
Gmina Wiżajny	138	96	42	127	283
Razem obszar LGR	4831	3561	1270	5232	10965

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela 22. Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej w 2013 r. na obszarze LGR

Jednostka terytorialna	Osoby w gospodarstwach domowych korzystających z pomocy społecznej	W tym w gospodarstwach poniżej kryterium dochodowego	Udział (%) osób korzystających z pomocy społecznej w ludności ogółem
Miasto Augustów	2846	2090	9,3
Gmina Augustów	663	442	9,5
Gmina Bargłów Kościelny	891	690	15,5
Gmina Nowinka	309	236	10,4
Gmina Płaska	569	440	21,6
Gmina Rajgród	1178	1006	21,7
Miasto Sejny	629	490	11,1
Gmina Giby	575	427	19,8
Gmina Krasnopol	548	440	14,0
Gmina Puńsk	510	396	11,9
Gmina Sejny	755	509	18,2
Gmina Bakałarzewo	237	197	7,6
Gmina Filipów	857	652	19,0
Gmina Jeleniewo	946	508	30,2
Gmina Przerośl	478	423	15,8
Gmina Raczki	442	277	7,3
Gmina Rutka-Tartak	427	420	17,7
Gmina Suwałki	770	619	10,6
Gmina Szypliszki	582	447	14,7
Gmina Wiżajny	501	345	20,5
Razem obszar LGR	14713	11054	13,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

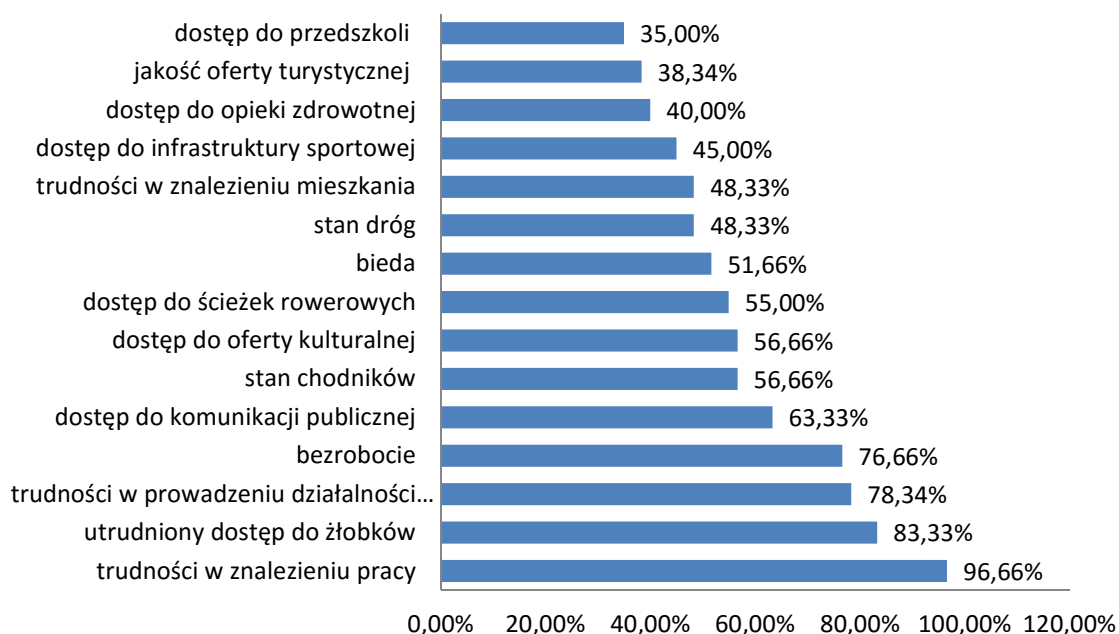
Najwięcej osób korzystających z pomocy społecznej odnotowano w mieście Augustów, jednak odsetek tych osób w liczbie ludności ogółem był jednym z najniższych na analizowanym obszarze. Korzystniejszy wskaźnik kształtował się tylko w gminie Raczki i gminie Bakałarzewo. Miasto Augustów, jako najliczebniejsza jednostka terytorialna obszaru i jednocześnie bardzo popularna miejscowość

turystyczna i wypoczynkowa oferuje lepsze perspektywy w zakresie możliwości samodzielnego utrzymania się. Najwyższy poziom zubożenia notowany jest na terenie gminy Jeleniewo, gdzie ponad 30% mieszkańców pobierała świadczenia z pomocy społecznej. Bardzo wysokie wskaźniki przekraczające 20% notowano również w gminach: Płaska, Rajgród i Wizajny.

5.2. Problemy społeczne

Badania przeprowadzone wśród mieszkańców obszaru LGR pod koniec poprzedniego okresu programowania pozwoliły na wskazanie najważniejszych z perspektywy badanych osób problemów społecznych. Najczęściej wskazywanymi problemami były: trudności w znalezieniu pracy (96,66%), utrudniony dostęp do żłobków (83,33%), trudności w prowadzeniu działalności gospodarczej (78,34%) i brak pracy - tę odpowiedź wybierało ponad 3/4 wszystkich badanych (76,66%). Wyraźnie rzadziej, ale wciąż relatywnie często wskazywano również w tym kontekście na problem biedy (51,66%).

Rysunek 6. Najważniejsze problemy jakie respondenci wskazali w swoich gminach na obszarze LGR

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego mieszkańców obszaru LGR

Pytani o trzy najważniejsze zmiany, które poprawiłyby jakość życia w miejscowości zamieszkania, ankietowani na pierwszym miejscu wskazywali działania nakierowane na powstawanie nowych miejsc pracy i walkę z bezrobociem. W drugiej kolejności wskazano na potrzebę poprawy infrastruktury drogowej, a na kolejnym miejscu na konieczność budowy systemu ulg i zachęt oraz pomoc przedsiębiorcom i inwestorom, co bezpośrednio wiąże się z tworzeniem nowych miejsc pracy.

Badani mając możliwość samodzielnego wskazania pożądanych zmian udzielili 148 wskazań, dlatego też zostały one pogrupowane tematycznie. W poniższej tabeli ujęto jedynie te, które pojawiały się najczęściej. Wartości procentowe nie sumują się do 100% gdyż badani mogli udzielić trzech odpowiedzi.

Tabela 23. Pożądane zmiany w miejscowości zamieszkania wskazane przez ankietowanych

Wyszczególnienie	%
działania na rzecz tworzenia nowych miejsc pracy oraz walka z bezrobociem	30,0%
poprawa jakości infrastruktury drogowej (budowa i modernizacja)	18,8%
rozwój infrastruktury i oferty turystycznej, wydłużenie sezonu turystycznego	10,0%
wdrażanie ułatwień, ulg i zachęt dla przedsiębiorców i inwestorów	10,0%
poprawa komunikacji, zwłaszcza w zakresie dojazdów i powrotów dzieci ze szkół	5,0%
budowa ścieżek rowerowych	6,3%
rozwój edukacji - podnoszenie jakości edukacji, tworzenie żłobków i przedszkoli	6,3%
dbałość o czystość i estetykę	3,8%
pozostałe	18,8%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badania ankietowego mieszkańców obszaru LGR

Wśród działań zdefiniowanych jako pozostałe badani wymieniali m.in. dążenie do ograniczenia migracji młodych ludzi, rozwój oferty kulturalnej, dbałość o walory przyrodnicze, zwiększenie dostępności mieszkań, poprawę dostępności opieki zdrowotnej, wdrażanie programów i szkoleń podnoszących kwalifikacje mieszkańców oraz zwiększenie zaangażowania i partycypacji społecznej.

Wskazania dla trzech najważniejszych zmian, które powinny wystąpić na całym obszarze objętym LSROR były bardzo podobne. Nieznaczne różnice wystąpiły w rozkładzie procentowym odpowiedzi. W tym przypadku ankietowani znowu wskazali konieczność tworzenia nowych miejsc pracy oraz budowy i modernizacji infrastruktury drogowej. Większy nacisk położony został na rozwój oferty turystycznej i kulturalnej regionu.

Pytani o to, jakie kierunki działań powinny być podejmowane w ramach wdrażania mechanizmu RLKS, ankietowani wskazywali przede wszystkim na konieczność poprawy dostępu do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy. Wyniki badań pozwalają na stwierdzenie, że bezrobocie jest wg mieszkańców największym problemem obszaru, a działania zmierzające do jego ograniczenia powinny stać się priorytetem dla władz lokalnych.

Wskazane przez mieszkańców kierunki działań w ramach wdrażania LSR, możliwe do dofinansowania ze środków Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego:

- 1) Promowanie wzrostu gospodarczego, włączenia społecznego, tworzenie miejsc pracy oraz wspieranie mobilności na rynku pracy w społecznościach obszarów przybrzeżnych i śródlądowych zależnych od rybołówstwa i akwakultury
- 2) Różnicowanie działalności związanej z rybołówstwem, również w kierunku innych sektorów.

W oparciu o dokonaną analizę społeczno-gospodarczą obszaru LGR, wyniki konsultacji i badań, biorąc pod uwagę możliwości jakie daje Program Operacyjny Rybactwo i Morze na lata 2014-2020 określono grupy defaworyzowane oraz rodzaje działań mających na celu pomoc tym osobom.

Z analizy obszaru LGD oraz przeprowadzonych konsultacji społecznych z mieszkańcami wyłoniły się następujące grupy defaworyzowane, które zostały uwzględnione przy formułowaniu celów i wskaźników:

Bezrobotni do 25 roku życia (1645 osób wg stanu na koniec 2013 r.) – to najbardziej aktywna grupa w poszukiwaniu pracy. Należy tu przede wszystkim zwrócić uwagę na tendencje panujące wśród młodych ludzi, związane z dłuższym okresem kształcenia się, co skutkuje późniejszym wkraczaniem na rynek pracy oraz na niekorzystną dla młodych osób sytuację na rynku pracy. Osoby należące do tej kategorii wiekowej najczęściej zwracają się do urzędu pracy o pomoc i wsparcie w wejściu na rynek pracy. Główne bariery utrudniające znalezienie pracy przez bezrobotnych do 25 roku życia to w szczególności: brak doświadczenia zawodowego; zbyt niskie wynagrodzenie oferowane przez pracodawców; brak umiejętności/uprawnień przydatnych na rynku pracy; niedostosowane do wymagań pracodawców

kwalifikacje; obawa przed kontaktem/rozmową z pracodawcą; stereotypy wśród pracodawców; brak/mała ilość ofert pracy; niestabilność, niezdecydowanie.

Bezrobotni długotrwale (4372 osoby wg stanu na koniec 2013 r.) – to osoby pozostające w rejestrach powiatowych urzędów pracy łącznie przez ponad 12 miesięcy w okresie ostatnich 2 lat, z wyłączeniem okresów odbywania stażu i przygotowania zawodowego dorosłych. Sytuacja tych osób na rynku pracy jest niewątpliwie trudna ze względu na istnienie szeregu czynników zarówno wewnętrznych (zależne bezpośrednio od osoby bezrobotnej), jak i zewnętrznych (zależne w bardzo małym stopniu lub niezależne od osoby bezrobotnej), które utrudniają trwałe wejście lub powrót na rynek pracy. Niestety osoby długotrwale bezrobotne mają często skomplikowaną sytuację osobistą i zawodową przez co stanowią grupę najbardziej narażoną na wykluczenie społeczne. Długoletnie pozostawanie poza rynkiem pracy staje się często barierą w powrocie do życia zawodowego. Główne bariery utrudniające znalezienie pracy przez osoby długotrwale bezrobotne to w szczególności: brak lub niskie wykształcenie; brak doświadczenia zawodowego; dezaktualizacja wiedzy, umiejętności, uprawnień; bariery wewnętrzne (lęk przed pracodawcą, obawa przed niesprostaniem nowym zadaniom zawodowym); brak oparcia w rodzinie, otoczeniu; zaniżona samoocena; poczucie bezradności; brak motywacji; przyzwyczajenie do korzystania z pomocy społecznej; brak środków finansowych na aktywne poszukiwanie pracy; długa przerwa w pracy; brak/mała ilość ofert pracy.

Bezrobotni powyżej 50 roku życia (1625 osób wg stanu na koniec 2013 r.) - sytuacja tych osób na rynku pracy jest niewątpliwie trudna. Składa się na nią wiele czynników zarówno zewnętrznych dotyczących bezpośrednio zjawisk zachodzących na rynku pracy, jak i wewnętrznych dotyczących bezpośrednio samych bezrobotnych, którzy w sytuacji pozostawania bez pracy mają trudności w powrocie na rynek pracy. Osoby z tej grupy wiekowej potrzebują zwiększonego wsparcia urzędów pracy przy powrocie do aktywności zawodowej. Długotrwały brak pracy wpływa niekorzystnie na sytuację na rynku pracy osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia, stwarzając realne zagrożenie wykluczeniem społecznym. Główne bariery utrudniające znalezienie pracy przez osoby bezrobotne powyżej 50 roku życia to w szczególności: brak umiejętności obsługi nowoczesnych urządzeń technicznych i informatycznych; niedostosowanie kwalifikacji do potrzeb pracodawców; brak/mała ilość ofert pracy; bariery wewnętrzne (lęk przed pracodawcą, zmianami, przywiązanie do wykonywania określonych czynności); brak środków finansowych na aktywne poszukiwanie pracy; długa przerwa w pracy; problemy zdrowotne; ograniczona mobilność; stereotypy wśród pracodawców.

Rodzaje działań mających na celu pomoc grupom defaworyzowanym:

- 1) Wprowadzenie preferencji dla operacji tworzących miejsca pracy;
- 2) Wprowadzenie preferencji dla operacji tworzących nowe podmioty gospodarcze;
- 3) Wprowadzenie preferencji dla operacji, w wyniku których zatrudnienie znajdą osoby z grup defaworyzowanych objętych wsparciem.

6. Wykazanie wewnętrznej spójności obszaru LSR (inne niż spójność przestrzenna).

6.1. Spójność geograficzna i przyrodnicza

Północna część województwa podlaskiego – Suwalszczyzna – jest regionem spójnym geograficznie, obejmując obszar, który znalazł się w zasięgu ostatniego zlodowacenia – na północ od doliny Biebrzy. Młodoglacjalny krajobraz charakteryzują liczne jeziora, łukowate pasy moren czołowych, szczególnie dobrze widoczne w północnej części regionu oraz rozległe obszary sandrów (Równina Augustowska). Na terenie objętym LSROR znajduje się 277 jezior o łącznej powierzchni 16 024,00 ha; jeziorność terenu wynosi 4,9%.

Pod względem przyrodniczym Suwalszczyzna wyróżnia się bogatymi zasobami, o randze krajowej i międzynarodowej. Ponad 60% powierzchni opisywanego obszaru (195 783,4 ha) podlega różnym formom ochrony przyrody i krajobrazu. Najwyższe wartości reprezentują: Wigierski Park Narodowy z jeziorem Wigry wraz z 41 innymi zbiornikami wodnymi oraz kompleksem lasów i torfowisk (obiekt Konwencji Ramsarskiej, obszar europejskiej sieci Natura 2000 – „Ostoja Wigierska”), Suwalski Park Krajobrazowy, z najgłębszym polskim jeziorem Hańcza (Obszar Natura 2000 – „Ostoja Suwalska”), potężny kompleks leśny Puszczy Augustowskiej (Obszar Natura 2000), a także sieć rezerwatów przyrody.

Tak wysoka wartość przyrodnicza, której wyznacznikami są liczne siedliska i gatunki rzadkie i zagrożone w skali całego kontynentu, dla których wyznaczono obszary Natura 2000, wskazuje na potrzebę szczególnej troski o zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy regionu. Racjonalne użytkowanie lasów i wód, m.in. przez leśnictwo i rybactwo, a także branżę turystyczną, warunkuje trwałość użytkowania zasobów naturalnych Suwalszczyzny.

6.2. Spójność historyczna i kulturowa

Suwalszczyzna – obszar objęty LSROR – ma wspólną, bogatą przeszłość historyczną. Wkrótce po ustąpieniu lodowca, przed około 12 tysiącami lat, tereny te porosła roślinność i zwierzęta charakterystyczne dla tundry, a za nimi przybyli pierwsi mieszkańcy tych ziem - łowcy reniferów. Najstarsze znaleziska z tego terenu, m.in. krzemienne narzędzia, datowane są na dziesiąte tysiąclecie p.n.e.

Dopiero na początku 4 tysiąclecia p.n.e. ludność tego terenu nabyła umiejętności wyrobu naczyń glinianych i gładzenia narzędzi krzemianych, a w połowie 3 tysiąclecia p.n.e. uprawy ziemi i hodowli zwierząt.

We wczesnym średniowieczu (VII-XIII w.) tereny Suwalszczyzny zamieszkiwali Jaćwingowie - jedno z plemion zachodniobałtyjskich. Wojownicze plemię Jaćwingów nie wykształciło zorganizowanej państwowości, lecz charakteryzowało się występowaniem grup plemiennych. Plemiona jaćwieskie były uciążliwe dla sąsiadów. W okresie XIII wieku wspólnymi siłami Krzyżaków, Prusów, Litwinów i Mazowszan dokonano podboju i wybito w licznych walkach większość grup ludności jaćwieskiej.

Po zagładzie Jaćwingów obszar Suwalszczyzny na blisko dwa wieki porósł bezludną puszcza. Jej bogactwa naturalne wykorzystywali nieliczni mieszkańcy tych ziem, którzy zajmowali się zbieractwem, myślistwem, rybołówstwem, bartnictwem i wypalaniem węgla drzewnego. Pozyskiwane dobra natury przeznaczano głównie na potrzeby własne. Jednym z ważniejszych towarów wymiennych były wówczas suszone ryby.

W XV i XVI w. nastąpiła kolonizacja tych terenów; w jej wyniku powstały liczne osady i miasta. Prawa miejskie otrzymały, m.in.: Augustów (1557 r.) i Sejny (1590 r.). Znaczną rolę w rozwoju osadnictwa na tych terenach odegrały zakony. Sprowadzeni przez Władysława IV nad jezioro Wigry kameduli przyczynili się do założenia Suwałk, które w 1710 r. otrzymały prawa miejskie. Wiek XVII to okres klęsk i zniszczeń.

W 1815 r. w granicach Królestwa Polskiego powstało woj. augustowskie z siedzibą w Suwałkach. Następuje wtedy znaczny rozwój miasta. W tym samym czasie przeżywają swój rozkwit także inne miasta województwa, np. Augustów, gdzie w latach 1827-1830 znajdował się sztab budowy Kanału Augustowskiego, największej inwestycji Królestwa Polskiego.

I wojna światowa przyniosła zniszczenia miastom i osadom. W okresie międzywojennym Suwalszczyzna pozostawała zacofanym gospodarczo i społecznie terenem II Rzeczypospolitej. Jedynym liczącym się bogactwem było drewno Puszczy Augustowskiej, które w postaci desek i bali eksportowano. Znaczne korzyści przynosiło również rybactwo jeziorowe, eksport raków oraz leśnych „darów natury”.

Po II wojnie światowej, w czasach PRL-u, Suwalszczyzna znalazła się w województwie białostockim. W wyniku reformy rolnej z 1946 r. około 500 rodzin chłopskich z powiatów suwalskiego i augustowskiego otrzymało ziemię z rozparcelowanych majątków ziemskich.

Jednak zdecydowane ożywienie gospodarcze nastąpiło na tych terenach dopiero w latach siedemdziesiątych, gdy w wyniku reformy administracyjnej powstało województwo suwalskie z siedzibą w Suwałkach (1975 r.). Powstały wówczas nowe zakłady przemysłowe, m.in. "Kolbet", "FaDom", Suwalska Fabryka Mebli, Zakłady Drobiarskie oraz Spółdzielnia Mleczarska "Sudowia".

W roku 1998 r. przywrócono powiaty, a Suwalszczyznę włączono do województwa podlaskiego. Po kilku latach zastoju, z chwilą pojawienia się możliwości korzystania przez lokalne samorządy z funduszy przedakcesyjnych, a po 2005 roku z programów finansowania wielu przedsięwzięć z pomocą Unii Europejskiej, na Suwalszczyźnie – w regionie o historycznie ukształtowanej tożsamości – następuje przyspieszenie rozwoju społeczno-gospodarczego.

Obszar objęty LSROR jest bogaty pod względem kulturowym. Mieszkańcy tego regionu czują silny związek ze swoją „małą ojczyzną”, co jest czynnikiem integrującym populację. Przez wieki tworzyła ona własną, oryginalną i różnorodną kulturę. Część jej składników, przekazywanych z pokolenia na pokolenie, przetrwała do dziś (zwyczaje i obyczaje, wierzenia, podania, legendy, elementy folkloru i języka), inne zachowały się w postaci zabytków ruchomych (dzieła sztuki ludowej, narzędzia pracy oraz wyposażenie domów) i nieruchomych (grodziska, dwory, pałace, kościoły, klasztory, chaty, kanały), a także dokumentów, zapisów i nazw miejscowości.

Dziedzictwo kulturowe tworzą m.in. zabytki architektury, budownictwa ludowego i techniki oraz tradycyjne zawody związane z eksploatacją miejscowych zasobów, w tym liczne rzemiosła, jak: tkactwo, garncarstwo, plecionkarstwo, kowalstwo, rzeźba ludowa oraz plastyka obrzędowa.

Tradycja kształtuje także walory miejscowej kuchni. Do najpopularniejszych potraw tego regionu zaliczyć można m.in. wędzoną sielawę, lina w sosie śmietanowo–koperkowym, soczewiaki i kartacze. Specjalnością Suwalszczyzny są sękacze obecnie traktowane jako jeden z najbardziej charakterystycznych wyrobów regionalnych.

Na Suwalszczyźnie organizowane są imprezy kulturalne o zasięgu regionalnym i ponadregionalnym: Międzynarodowy Festiwal Muzyczny „Wiosło Jaćwinga”, Międzynarodowe Recitale Chóralne „Hora Cantavi”, Augustowskie Lato Teatralne, Suwalskie Lato Muzyczne, Festiwal Celtycki „Shamrock”, Spotkanie z Piosenką Żeglarską nad Wigrami „Szantykałuża”, Międzynarodowy Festiwal Organowy Młodych w Sejnach, Międzynarodowy Festiwal Teatrów Dzieci i Młodzieży, Festiwal Teatrów Stodolanych czy Blues Festival.

7. Charakterystyka rybactwa i rynku rybnego (liczba gospodarstw, kierunki produkcji, informacja na temat osób zatrudnionych w rybactwie).

7.1. Charakterystyka wód powierzchniowych

Teren LGR „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie” znajduje się w Regionie Wodnym Środkowej Wisły i obejmuje fragmenty zlewni Niemna, Pregoty i Pisy.

Największymi jeziorami na tym terenie są: Wigry (2099 ha), Rajgrodzkie (997 ha), Dręstwo (527ha), Necko-Rospuda (527 ha), Gaładuś (592 ha), Sajno (530 ha), Białe Augustowskie (488 ha), Serwy (460 ha), Szelment Wielki (356 ha) i Hańcza (305 ha). Na terenie LGR znajduje się 277 jezior o powierzchni powyżej 1 ha, o łącznej powierzchni całkowitej 16 024,00 ha.

Reprezentują one wszystkie rybackie typy jezior, od jezior sielawowych (np. Wigry, Hańcza, Gaładuś) poprzez leszczowe (np. Pomorze, Necko), sandaczowe (np. Wiżajny), linowo szczupakowe (np. Bocznel) do jezior karasiowych. Wiele jezior połączonych jest ze sobą wodami rzek. Do największych należą: Czarna Hańcza (łącznie z kanałem Augustowskim), Rospuda, Szeszupa, Marycha, Błędzianka z Bludzią, Jegrznia i Netta. W rzekach tych bytuje m.in. pstrąg potokowy, kleń, jelec i szczupak, a w Rospudzie lipień.

7.2. Charakterystyka ichtiofauny

Skład ichtiofauny obszaru LGR wynika z naturalnego układu charakterystycznego dla strefy geograficznej oraz działań człowieka związanych z zarybieniami.

W chwili obecnej w wodach rzek i jezior występują następujące gatunki ryb należące do 11 rodzin i do co najmniej 37 gatunków: węgorz, amur biały, karp, karaś pospolity, karaś srebrzysty, kiełb, krąp, leszcz, lin, płoć, różanka, słonecznica, piekielnica, strzebla potokowa, kleń, jaź, jelec, boleń, ukleja, wzdreğa, koza, piskorz, śliz, sum, szczupak, sieja, sielawa, troć jeziorowa, pstrąg potokowy, miętus, stynka, ciernik, głowacz białopłetwy, głowacz przęgopłetwy, jazgarz, okoń i sandacz.

Wśród ryb 8 gatunków jest objętych ochroną całkowitą (koza, piskorz, śliz, różanka, słonecznica, strzebla potokowa, głowacz białopłetwy i głowacz przęgopłetwy).

Cztery gatunki: sieja, troć jeziorowa, węgorz, miętus narażone są na wyginięcie, a wielkość populacji trzech gatunków (stynka, sielawa, sum) o znaczeniu gospodarczym w latach wcześniejszych uległa znacznemu zmniejszeniu.

W rybostanie dominują ryby niedrapieżne zwłaszcza gatunki planktonożerne. Ryby drapieżne reprezentowane są głównie przez: szczupaka, sandacza, suma, węgorza oraz okonia.

7.3. Charakterystyka gospodarki rybackiej.

Na obszarze LGR „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie” Dyrektor Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie ustanowił 173 obwody rybackie: w zlewni rzeki Czarnej Hańczy – 87, w zlewni Niemna z wyłączeniem rzeki Czarnej Hańczy – 41, w zlewni Węgorapy i Pisy – 12, w zlewni Biebrzy – 33.

Na 127 obwodach gospodaruje 10 organizacji gospodarczych oraz 212 indywidualnych użytkowników rybackich, którzy mają podpisane wieloletnie umowy użytkowania z Dyrektorem Agencji Nieruchomości Rolnych SP lub Dyrektorem RZGW w Warszawie. Pozostałe obwody rybackie składające się głównie z niewielkich zbiorników i cieków wodnych, posiadają nieuregulowany stan prawny lub nie znajdują chętnych do użytkowania. Większość obwodów, zwłaszcza tych o niewielkiej powierzchni wód użytkowanych jest przez osoby fizyczne.

Na wodach kompleksu jeziorowego Wigry gospodarkę rybacką prowadzi Gospodarstwo Pomocnicze Wigierskiego Parku Narodowego.

Do największych podmiotów sektora rybackiego należy 5 podmiotów rybackich, które prowadzą gospodarkę rybacką na powierzchni 12 050 ha, co stanowi 75% powierzchni wód na terenie LGR.

Tabela 24. Wykaz większych użytkowników rybackich na obszarze LGR "Pojezierze Suwalsko-Augustowskie"

Lp.	Nazwa użytkownika rybackiego	Użytkowane obwody	
		Liczba (szt.)	Powierzchnia (ha)
	Gospodarstwo Rybackie PZW w Suwałkach	20	4 321
	Wigierski Park Narodowy	n.d.	2 806
	Gospodarstwo Rybackie „Augustów”	5	2 149
	Gospodarstwo Rybackie „Rajgród”	4	1 946
	Gospodarstwo Rybackie „Falko”	10	828
	RAZEM	39	12 050

Źródło: informacje własne

7.4. Połowy i zarybienia.

W strukturze gatunkowej ryb odławianych przez pięciu największych użytkowników wód dominują gatunki karpowate, których udział w całkowitych odłowach wynosi 48,4%. Ponadto odławia się ryby drapieżne - 26,2%, koregonidy - 22% i stynkę 3,3%.

Wartość odłowionych ryb w 2008 r. wyniosła ponad 950 tys. zł. Największy udział miały w tym 4 gatunki (sielawa, szczupak, węgorz i lin); udział ich w całej wartości odłowionych ryb wynosił 82,4%. W przeliczeniu na 1 ha powierzchni przychód z tytułu odłowów rybackich wyniósł 78,9 zł.

W ostatnim roku do wód w 5 największych gospodarstwach rybackich na terenie LGR „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie” wypuszczono materiał zarybieniowy o wartości 594 903 zł., co w przeliczeniu na 1 ha powierzchni wynosi 49,3 zł (62,5% wartości odłowionych ryb). Nakłady na zarybienia przeznaczone były głównie na ryby drapieżne i koregonidy, czyli szczególnie korzystne dla środowiska i społeczności wędkarskiej. Wartość zarybień szczupakiem stanowiła 32% całych zarybień, a wartość koregonidów 53%.

Pozostali dzierżawcy użytkują mniejsze zbiorniki wodne, zwykle o innym składzie gatunkowym. Są to najczęściej jeziora linowo-szczupakowe, leszczowe i drobne zbiorniki. Na jeziorach tych nie odławia się praktycznie koregonidów.

W strukturze połowów dominuje leszcz, ponadto odławia się znaczne ilości okonia, szczupaka, płoci i lina. Na podstawie analizy dostępnych informacji uzyskanych od kilkunastu użytkowników oszacowano wielkość połowów i skład gatunkowy odławianych ryb na wodach o powierzchni około 2 400 ha przedstawiony w tabeli nr 18.

W strukturze zarybień drobnych użytkowników wód ponad 50% stanowi szczupak. Pozostałe gatunki to lin, karaś, sandacz i węgorz.

Głównymi odbiorcami ryb poławianych z terenu LGR „Pojezierze Suwalsko- Augustowskie” są drobni odbiorcy hurtowi i detaliczni, smażalnie ryb i restauracje. W okresie sezonu letniego przetworzone ryby stanowią dodatkowe źródło dochodu wakacyjnych punktów małej gastronomii oraz niewielkich wędzarni tradycyjnych.

Ryby sprzedawane są głównie przez gospodarstwa rybackie poprzez magazyny, firmowe sklepy rybne, sprzedaż bezpośrednią, jak również przetwarzane są w niewielkich przetwórnich przyzakładowych. Najbliższa przetwórnia ryb znajduje się w odległości około 50 km od obszaru LGR „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie”, w miejscowości Ełk.

7.5. Wędkarstwo na obszarze LGR „ Pojezierze Suwalsko-Augustowskie”.

Wody Suwalszczyzny są dość licznie odwiedzane przez wędkarzy, a przychody z tego tytułu stanowią około 30% całkowitych przychodów gospodarstw rybackich z tego terenu. Zarejestrowanych jest tu około 3,5 tys. wędkarzy miejscowych, a ponadto teren odwiedzany jest przez licznych wędkarzy – turystów.

Statystyczny ankietowany wędkarz najczęściej łowi w wodach słodkich, naturalnych. Łowienie z łodzi ma minimalną przewagę nad łowieniem z brzegu. Naturalna przynęta jest bardziej uznana niż sztuczna. Nie obserwuje się przewagi wędkarstwa stacjonarnego nad spinningowym. W równowadze pozostają także nastawianie się na łowienie okazów dużych ryb i mniejszych, ale popularniejszych gatunków. Wśród ankietowanych większość nie decyduje się na wcześniejsze zanęcanie. Złowione ryby są zazwyczaj konsumowane. Wędkowanie odbywa się tak samo intensywnie podczas urlopów jak i poza nimi. Łowienie w dzień jest częstsze niż łowienie nocą. Okazuje się, że czynnikami, które mogą skłonić do zmiany łowisk są: wygodny dostęp do wody, ulubiony gatunek ryb, mała liczba wędkarzy na łowisku oraz bezpieczny parking. Wydaje się, że prawie wszystkie oczekiwane warunki można przy stosunkowo niewielkich nakładach zapewnić np. w kwaterach agroturystycznych na obszarze LGR „Pojezierze Suwalsko- Augustowskie”.

Wyniki kontroli wędkarzy przez strażników PSR wskazują, że przeważająca część wędkarzy (ponad 95% skontrolowanych), nie narusza zasad amatorskiego połowu ryb.

7.6. Wpływ dziko żyjących zwierząt i kłusownictwo.

Na obszarze działania LGR „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie” negatywny wpływ na liczebność i strukturę zespołów ryb w jeziorach wywierają zbyt liczne kormorany czarne. Pozostałe zwierzęta dziko

żyjące nie stanowią istotnego zagrożenia dla populacji ryb, a tym samym stabilności gospodarki rybackiej.

W okresie ostatniego ćwierćwiecza kormoran przestał być gatunkiem wzbogacającym walory przyrodnicze naszych wód, z których korzystał w sposób umiarkowany, a stał się elementem nadmiernie te zasoby obciążającym, a wręcz wyniszczającym. Dotyczy to zarówno gospodarki jeziorowej jak i stawowej, które ponoszą coraz większe straty z tego tytułu. Kormoran jest objęty ochroną częściową z wyjątkiem stawów uznanych za obręby hodowlane.

Na obszarze LGR „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie” znajdują się dwie kolonie łęgowe (Gaładuś - 476 gniazd i Serwy - 141 gniazd; dane z liczenia ptaków przez IRS w 2009 r.) oraz jedna kolonia niełęgowa (jezioro Długie Wigierskie – do 2 tysięcy osobników). Szacuje się, że rocznie ptaki te zjadają około 200 ton ryb, co znacznie przewyższa odłowy użytkowników rybackich.

Wpływ kormoranów na rybostan przejawia się również tym, iż zjada on głównie małe ryby co przekłada się na ich olbrzymią liczbę. Ofiarami kormorana są ryby 10 krotnie mniejsze niż poławiane przez rybaków i kilkakrotnie mniejsze niż w połowach wędkarskich. Skutkiem tego jest spadek efektywności zarybień i brak rekrutacji dojrzałych osobników. W diecie kormorana stosunkowo duży jest udział ryb drapieżnych i innych cennych gatunków, a niewielki leszcza - co powoduje zachwianie struktury populacji ryb i pośrednio przyspiesza eutrofizację. Poprzez okaleczenie części ryb przenoszone są choroby pasożytnicze, co negatywnie wpływa na pozostałe ryby.

Drugim czynnikiem ograniczającym efektywność gospodarki rybackiej jest kłusownictwo. Zwalczaniem nielegalnych połowów ryb, ograniczających liczebność i zmieniających strukturę rybostanu, zajmuje się Państwowa Straż Rybacka, a na terenie Wigierskiego Parku Narodowego – Straż Parku. Straż likwiduje sprzęt kłusowniczy, a osoby dokonujące przestępstw i wykroczeń karane są mandatami lub wyrokami sądów. W przypadkach mniejszych wykroczeń funkcjonariusze Straży pouczają sprawców.

7.7. Podmioty rybackie na obszarze LGR

Na terenie objętym niniejszą LSROR, działalnością związaną z wykorzystaniem zasobów wód powierzchniowych zajmują się organizacje gospodarcze oraz osoby fizyczne. Ustalenie dokładnej liczby osób zaangażowanych w działalności związanej z chowem i połowem ryb jest trudne do określenia, ponieważ część użytkowników rybackich wód nie udostępnia swoich danych osobowych. Z dostępnych danych wynika, że z działalnością rybacką na terenie objętym LSROR Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego związane są co najmniej 202 osoby, których związek z rybackim użytkowaniem wód jest niekwestionowany. Wykaz podmiotów rybackich działających na obszarze LGR przedstawiono w tabeli.

Tabela 25. Wykaz podmiotów rybackich działających na obszarze LGR "Pojezierze Suwalsko-Augustowskie"

Lp.	Nazwa podmiotu rybackiego	Gminy na których podmiot prowadzi działalność rybacką lub posiada obiekty chowu i hodowli ryb oraz dzierżawione obwody rybackie	Liczba osób zatrudnionych na stałe
1	Gospodarstwo Rybackie Falko Andrzej Falkowski	Puńsk, Sejny, Giby	3
2	Wigierski Park Narodowy	Nowinki, Suwałki	7
3	Polski Związek Wędkarski Gospodarstwo Rybackie PZW w Suwałkach i Zakład w Olecku	Jeleniewo, miasto i gmina Augustów, Raczki, Bakalarzewo, Suwałki, Filipów, Przerośl, Nowinka, Krasnopol, Sejny, Puńsk, Szypliszki, Wiżajny	36
4	Gospodarstwo Rybackie Falko Hubert Falkowski Sprzedaż Hurtownia Ryb	Wiżajny	17

5	Polski Związek Wędkarski Okręg w Białymstoku	Płaska, Giby, Płaska, Jeleniewo, Augustów	14
6	Gospodarstwo Rybackie S.C. w Rajgrodzie	Rajgród	6
7	Gospodarstwo Rybackie Adam Skoczko	Miasto Augustów, Płaska	8
8	Obręb Hodowlany "Sejny" Czesław Wołagiewicz	Sejny	2
9	Gospodarstwo Rybackie "Busznica" Mirosław Zyskowski	Nowinka	1
10	Gospodarstwo Rolne Andrzej Anuszkiewicz	Rutka-Tartak	1
11	Użytkownik Rybacki Jeziora Mozguc Hołubowicz Marcin	Suwałki	1
12	Romuald Jurkun	Krasnopol	1
13	Bolesław Jurkun	Krasnopol	1
14	Jan Skowroński	Przerośl	1
15	Stanisław Ryszard Klimko	Giby	1
16	Sławomir Grzebieniewski	Giby	1
17	Krzysztof Przyborowski	Sejny	1
18	Franciszek Gorlo	Przerośl	1
19	Andrzej Namiotko	Krasnopol	1
20	Jerzy Nowikow	Jeleniewo	1
21	Józef Ceckowski	Szypliszki	1
22	Grzegorz Korsakowski	Rutka - Tartak	1
23	Ryszard Butkiewicz	Suwałki	1
24	Antoni Łanczkowski	Wizajny	1
25	Kazimierz Czyżewski	Bargłów Kościelny	1
26	Jan Staśkielunas	Sejny	1
27	Zenon Kazimierz Stasiński	Wizajny	1
28	Piotr Szczęsny	Wizajny	1
29	Barbara Semborska	Giby	1
30	Ryszard Zdanio	Filipów	1
31	Franciszek Osiński	Wizajny	1
32	Piotr i Jacek Uchan	Wizajny	1
33	Kazimierz i Feliks Kalwajtys	Wizajny	1
34	Anna Baranowska	Puńsk	1
35	Beniamin Piotr Falecki	Wizajny	1
36	Zdzisław Gobczyński	Giby, Sejny	1
37	Jan Popławski	Krasnopol	1
38	Bogdan Glazer	Jeleniewo	1
39	Sławomir Grzebieniewski	Giby	1
40	Agnieszka Mackiewicz	Suwałki	1
41	Ryszard Tomkiel,	Giby	1
		Razem	126

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych udostępnionych przez podmioty rybackie

Rozdrobnienie gospodarki rybackiej na terenie Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego jest skutkiem dużej liczby jezior o niewielkiej powierzchni, użytkowanych często przez jednego lub kilku użytkowników. Spośród użytkowników wód stojących i płynących 158 osób dzierżawi niewielkie zbiorniki wodne. Użytkownikami drobnych zbiorników są głównie rolnicy, w tym prowadzący działalność agroturystyczną, stanowiący około 50%, emeryci i renciści stanowiący około 25% oraz pracownicy administracji i przedstawiciele innych grup

zawodowych.

Aktywność zawodową użytkowników oszacowano na podstawie ankiet wypełnionych przez część respondentów, którzy podawali tylko dochody bezpośrednie gospodarstw domowych. Na terenie objętym LSR duże znaczenie dla budżetów domowych ma prowadzona działalność w agroturystyce i usługach okołoturystycznych. Wpływy z turystycznego i rekreacyjnego udostępnienia jezior podnoszą poziom dochodów budżetów domowych mieszkańców tego terenu, zarówno związanych jak i nie związanych bezpośrednio z rybackim wykorzystaniem wód.

Rozdział IV Analiza SWOT

Bazując na diagnozie obszaru oraz na konsultacjach społecznych przeprowadzonych w 20-tu gminach należących do Lokalnej Grupy Rybackiej „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie” opracowana została zbiorcza analiza SWOT dla całego obszaru objętego Lokalną Strategią Rozwoju.

SFERA SPOŁECZNA	
Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> – spójność i bogactwo kulturowe obszaru – silne więzi sąsiedzkie – wysoki udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogóle ludności – warunki do rozwoju sportów wodnych i aktywnego wypoczynku – bliskość Suwałk, jako zaplecza edukacyjnego i usługowego – niska przestępczość – wysoki poziom bezpieczeństwa 	<ul style="list-style-type: none"> – niekorzystne zmiany demograficzne – wysokie bezrobocie – bieda – wysoki odsetek ludzi młodych, osób po 50 roku życia i długotrwale bezrobotnych wśród osób bezrobotnych – mało rozbudowana baza edukacyjna – niedostateczna dostępność żłobków i przedszkoli – wysoki odsetek osób korzystających z opieki społecznej – niewystarczający dostęp do infrastruktury sportowej – mała liczba mieszkań socjalnych
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> – możliwość wykorzystania zasobów kulturowych i środowiskowych w rozwoju i promocji obszaru – dostęp do funduszy unijnych – rozszerzenie współpracy instytucji społecznych, organizacji pozarządowych i władz lokalnych w celu realizacji wspólnych zadań aktywizujących mieszkańców 	<ul style="list-style-type: none"> – silne trendy migracyjne, – niekorzystne prognozy demograficzne i wyludnianie się miejscowości – niewystarczające zaangażowanie społeczności lokalnych w rozwój obszaru – postępowanie procesu ubożenia mieszkańców – niewystarczające mechanizmy hamujące rozwój patologii społecznych
SFERA GOSPODARCZA	
Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> – rozwinięty „przemysł” turystyczny – rosnący wskaźnik przedsiębiorczości – tradycje rybackie – wysoki potencjał rozwoju sektora rybackiego (stosunkowo duża liczba podmiotów rybackich) – duże zasoby siły roboczej – bliskość Suwałk, jako znaczącego rynku pracy 	<ul style="list-style-type: none"> – niedostateczna liczba nowych miejsc pracy – niska przedsiębiorczość mieszkańców – niska dynamika przyrostu pkb – niska dynamika przyrostu nowych miejsc pracy – niska dynamika wzrostu wynagrodzeń – niekorzystne warunki glebowe i klimatyczne dla rolnictwa – rozdrobnienie gospodarstw rolnych – brak dużych zakładów pracy zapewniających zatrudnienie dla lokalnej ludności – niedoinwestowana oferta turystyczna i rekreacyjna – niska innowacyjność przedsiębiorstw

	<ul style="list-style-type: none"> – zastój w rozwoju działalności gospodarczej podmiotów rybackich
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> – tworzenie nowych miejsc pracy w wyniku wspierania przedsiębiorczości lokalnej, przyciągania inwestorów zewnętrznych – rosnące zapotrzebowanie na usługi turystyczne w regionach o wysokich walorach przyrodniczych – rozwój współpracy międzynarodowej w obszarach przygranicznych – dostęp do funduszy unijnych nakierowanych na podnoszenie kwalifikacji, wspieranie przedsiębiorczości i rozwój lokalny – wzrost zainteresowania turystyką wędkarską – moda na spożywanie ryb słodkowodnych 	<ul style="list-style-type: none"> – konkurencja ze strony innych miejscowości, zwłaszcza w sektorze turystycznym – zmniejszone możliwości w zakresie absorpcji środków z Unii Europejskiej – przedłużające się konsekwencje kryzysu finansowego – nadmierne obciążenia fiskalne i prawne podmiotów gospodarczych – ograniczenie popytu na towary i usługi wynikające ze zmniejszającego się dochodu rozporządzalnego – dalsze pogłębianie się rozwarstwienia dochodowego pomiędzy podregionem suwalskim, a resztą kraju
SFERA PRZESTRZENNO-EKOLOGICZNA	
Silne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> – zwartość terytorialna obszaru – mało przekształcone i zanieczyszczone środowisko naturalne – wysoki udział obszarów chronionych – wyjątkowe walory przyrodnicze i krajobrazowe obszaru – silne struktury służące ochronie przyrody i krajobrazu – duża liczba zbiorników wodnych – niskie uprzemysłowienie – funkcjonowanie farm wiatrowych 	<ul style="list-style-type: none"> – peryferyjne położenie – niska dostępność transportowa – niska jakość infrastruktury drogowej – niskie wyposażenie w infrastrukturę sieciową – rozproszenie osadnictwa – brak obwodnic miast – nasilające się zjawisko kongestii – niskie pokrycie obszaru planami zagospodarowania przestrzennego – nakładanie się ruchu tranzytowego z ruchem lokalnym – niedostateczne zaspokojenie potrzeb w zakresie zbiorowego transportu publicznego – liczne obszary i obiekty wymagające rewitalizacji – niedostateczne wykorzystanie potencjału regionu w zakresie wykorzystania OZE
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> – realizacja programów budowy tras Via Baltica i Rail Baltica oraz modernizacji i rozbudowy innych dróg krajowych oraz połączeń kolejowych – wdrażanie zasad zrównoważonego rozwoju – wdrażanie programów ochrony różnorodności przyrodniczej – dostęp do funduszy UE na inwestycje proekologiczne i infrastrukturalne 	<ul style="list-style-type: none"> – rosnące zagrożenia dla środowiska naturalnego – postępujące zmiany klimatu – niekorzystna polityka władz centralnych w odniesieniu do prowadzenia dużych inwestycji infrastrukturalnych – dalsza peryferyzacja przestrzenna i gospodarcza regionu

Wnioski z analizy w sferze rozwoju społeczno-gospodarczego

Zdiagnozowane w ramach analizy SWOT mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia w poszczególnych sferach przenikają i nakładają się wzajemnie. Występujące zjawiska oddziałują na siebie, poprzez efekt synergii wzmacniając zarówno pozytywne, jak i negatywne tendencje. Jednocześnie, istniejące problemy mogą zostać wyeliminowane poprzez wykorzystanie szans stojących przed obszarem objętym LSR. Brak działań prowadzić będzie natomiast do nasilenia się zjawisk negatywnych. Dlatego też, w niniejszym rozdziale dokonano podsumowania przeprowadzonej analizy SWOT wraz

z określeniem powiązań pomiędzy poszczególnymi zaobserwowanymi zjawiskami, najistotniejszymi z punktu widzenia funkcjonowania obszaru i jego dalszego rozwoju.

Podregion suwalski należy do obszarów słabo rozwiniętych gospodarczo, z wyraźnymi brakami w zakresie infrastruktury, o słabym zaludnieniu, z niekorzystnymi wskaźnikami demograficznymi i ograniczonym rynkiem pracy. Z drugiej zaś strony, jest to obszar charakteryzujący się wysokimi walorami przyrodniczymi, krajobrazowymi i rekreacyjnymi. Bogactwo przyrodnicze i kulturowe oraz doskonałe warunki do wypoczynku przyciągają turystów krajowych i zagranicznych, a w wielu miejscowościach dochody z obsługi ruchu turystycznego istotnie wpływają na warunki życia mieszkańców.

Podstawową przewagą konkurencyjną obszaru i jego potencjałem są właśnie warunki do rozwoju turystyki. Potencjał ten nie jest jednak w pełni wykorzystywany. Przyczynia się do tego m.in. niedoinwestowanie sektora turystyki. Sytuacja ta ma miejsce zwłaszcza w mniejszych gminach, które nie są w stanie samodzielnie prowadzić kosztownych inwestycji podnoszących ich atrakcyjność turystyczną. Bariery rozwoju turystycznego regionu jest również krótki sezon turystyczny ograniczony w zasadzie do miesięcy letnich. Oferta wydłużająca sezon turystyczny, czy pozwalająca na ciekawe spędzenie czasu w przypadku niepogody wciąż jest bardzo uboga. Wykorzystanie szans związanych z rozwojem turystyki przełoży się na tworzenie nowych miejsc pracy oraz wzrost lokalnego PKB, wymaga jednak działań skoordynowanych dla całego obszaru.

Zwiększeniu ruchu turystycznego sprzyjać będzie również poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru w wymiarze zarówno drogowym, jak i kolejowym. W tym aspekcie ważnymi przedsięwzięciami jest budowa Via Baltica i Rail Baltica. Połączenia krajowe powinny być jednak uzupełniane przez połączenia lokalne, zwłaszcza w ramach transportu publicznego.

Na obszarze występują słabe warunki dla rolnictwa. Składają się na to niska klasa gleb oraz niekorzystny agroklimat objawiający się krótkim okresem wegetacyjnym. Gospodarstwa charakteryzują się znacznym rozdrobnieniem oraz niskim poziomem mechanizacji. Niska dochodowość działalności rolniczej nie zachęca do inwestowania w rozwój gospodarstw. Jednocześnie liczne i rozległe tereny chronione również warunkują możliwości rozwojowe działalności rolniczej. Perspektywę dla rolnictwa stanowi rozwój spółdzielni rolniczych, które w ramach współpracy mogłyby dostarczać produkty na rynek czy zapewniać sprzęt rolniczy, a także wdrażanie rolnictwa ekologicznego, jako odpowiedź na coraz większe zainteresowanie zdrową żywnością.

Występowanie licznych akwenów wiąże się nie tylko z dobrymi warunkami do rozwoju sportów wodnych i turystyki wodnej, jest również impulsem do rozwoju sektora rybackiego. Długie tradycje rybackie oraz doświadczenia lokalnych podmiotów zajmujących się gospodarką rybacką stanowią potencjał tego sektora gospodarki. Jednocześnie są podstawą wzrostu dla coraz popularniejszej turystyki wędkarskiej. Podstawowym warunkiem, który decydować będzie o możliwościach rybackiego użytkowania jezior i rzek na Pojezierzu Suwalsko-Augustowskim jest ochrona zasobów i jakości wód oraz zachowanie lub restytucja różnorodności i obfitości występujących gatunków.

Ważnym elementem dla dalszego rozwoju obszaru są znaczne zasoby siły roboczej. Zjawisko silnie oddziałuje na sferę gospodarczą. Element ten, wraz z niższymi niż w pozostałych regionach kraju wynagrodzeniami, jest ważny dla potencjalnych inwestorów, którzy chcieli by rozpocząć działalność w regionie. Z drugiej strony wolne zasoby siły roboczej świadczą o wysokim bezrobociu, natomiast niskie wynagrodzenia ograniczają popyt wewnętrzny, co w połączeniu z ubóstwem jest elementem negatywnie oddziałującym zarówno na sferę społeczną, jak i gospodarczą.

Wraz z nasilającym się zjawiskiem bezrobocia sytuacja przekłada się na brak perspektyw ekonomicznych dla młodych ludzi, a co za tym idzie ich migrację do większych ośrodków miejskich. Zaburza to strukturę demograficzną obszaru, prowadząc do spadku jej liczebności i starzenia się społeczeństwa. Odwrócenie tej negatywnej tendencji wymaga użycia wszelkich dostępnych instrumentów pojawiających się w obszarze szans, zarówno w sferze społecznej, jak i gospodarczej oraz przestrzenno-ekologicznej.

Barierą w rozwoju rynku pracy jest niskie uprzemysłowienie regionu, które ma jednak pozytywne przełożenia na warunki środowiskowe. Podregion suwalski jest jednym z najmniej zanieczyszczonych obszarów kraju, a występujące tu rozległe kompleksy leśne zaliczane są do Zielonych Płuc Polski. Zachowanie wysokich walorów naturalnych i środowiskowych pozwala na rozwój sektora turystycznego, tak więc w omawianym przypadku niskie uprzemysłowienie należy zaliczyć do silnych stron regionu.

Specyficzne uwarunkowania społeczne, gospodarcze i przestrzenno-ekologiczne regionu wymagają programowania działań zgodnych z zasadami zrównoważonego rozwoju. Ochrona walorów naturalnych i przyrodniczych staje się priorytetem, który wymaga uwzględnienia przy wdrażaniu przedsięwzięć rozwojowych. Degradacja środowiska naturalnego wykluczyłaby bowiem rozwój żywotnych dla obszaru sektorów tj. turystyki, rybactwa, czy rolnictwa, ograniczając znacznie możliwości tworzenia nowych miejsc pracy.

Wzmocnienie rynku pracy i walka z bezrobociem są najważniejszymi kierunkami działań nacełowanych na rozwój społeczno-gospodarczy regionu. Jednocześnie pamiętać należy, że funkcjonowanie sektorów związanych z turystyką czy rolnictwem jest silnie uzależnione od pory roku, nie zapewni również właściwej dynamiki przyrostu miejsc pracy, gwarantującej harmonijny rozwój społeczno-gospodarczy. Dlatego konieczne jest podejmowanie inicjatyw zmierzających do pobudzenia lokalnej przedsiębiorczości, wspierania różnicowania działalności gospodarczej czy pomocy dla funkcjonujących podmiotów gospodarczych. Ważnym elementem zmian jest również tworzenie warunków i zachęt dla inwestorów i przedsiębiorców w branżach neutralnych ekologicznie.

Warunkiem poprawy jakości życia mieszkańców, obok rozwoju rynku pracy, jest budowa i modernizacja lokalnej infrastruktury. Ważne jest zarówno tworzenie lepszych warunków transportowych (drogi, komunikacja) pozwalających na zwiększenie mobilności ludności, jak również poprawa dostępu do usług publicznych. Powyższe działania wraz rewitalizacją zaniedbanych miejsc i obiektów wpłyną pozytywnie na standard życia, rozwój funkcji społecznych w lokalnych populacjach oraz wzrost zaangażowania i aktywności obywatelskiej.

Wnioski z analizy SWOT dla sektora rybackiego

Suwalszczyzna – region objęty LSROR – ma znakomite warunki naturalne dla utrzymania i rozwoju zrównoważonego rybactwa.

Podstawowym warunkiem, który decydować będzie o możliwościach rybackiego użytkowania jezior i rzek na Pojezierzu Suwalsko-Augustowskim jest **ochrona zasobów i jakości wód**. Wody tego regionu są na ogół w dobrym stanie ekologicznym, lecz na skutek oddziaływań antropogenicznych i naturalnych ulegają procesowi użyźnienia. Wzrost żyzności wód prowadzi do zmian w strukturze rybostanu, w tym ustępowania ryb cennych pod względem gospodarczym, co obniża potencjał produkcyjny rybactwa i walory przyrodnicze. Zagrożeniom tym można przeciwdziałać poprzez inwestycje związane z rekultywacją zbiorników wodnych i racjonalnym gospodarowaniem zasobami wodnymi. Należy przy tym zwiększać możliwości retencjonowania wód w zlewniach oraz dbać o utrzymanie szlaków wodnych. Ma to znaczenie zarówno dla ochrony zasobów wodnych jak i ich wykorzystania dla produkcji rybackiej i turystyki wodnej, w tym wędkarskiej. Niezbędne inwestycje, przy wykorzystaniu szans jakie daje wsparcie zewnętrznych źródeł finansowania poprawią jakość wód dla produkcji rybackiej i turystyki. Działania w zakresie ochrony zasobów i jakości wód koordynować należy z działaniami programów ochrony walorów przyrodniczych i innymi przedsięwzięciami służącymi zrównoważonemu użytkowaniu zasobów wodnych.

Dodatkowymi działaniami, które należy podjąć dla utrzymania i rozwoju na Suwalszczyźnie zrównoważonego użytkowania zasobów ryb jest **podnoszenie wartości produktów rybactwa**. Poprawie ulec musi system sprzedaży tych produktów oraz ich różnorodność. Inwestycje wspierające rozwój punktów sprzedaży ryb surowych, smażalni czy wędzarni przyczynią się do wzrostu dochodów podmiotów sektora rybackiego, zwiększą atrakcyjność regionu dla turystów oraz mogą kreować nowe miejsca pracy. Uwarunkowania realizacji tych operacji są analogiczne do opisanych powyżej działań

związanych z tworzeniem miejsc pracy. Rybactwo na Suwalszczyźnie funkcjonuje w warunkach szczególnych, gdyż większość wód znajduje się na obszarach chronionych. Współczesne podejście do ochrony przyrody i krajobrazu umożliwia (poza obszarami ścisłej ochrony) racjonalne użytkowanie zasobów naturalnych, w tym zasobów ryb, w sposób zapewniający ich trwałość i nie prowadzący do pogorszenia stanu innych elementów przyrody.

W pełni odpowiada to idei rozwoju zrównoważonego rybactwa, a **zachowanie i zabezpieczenie obszarów objętych szczególnymi formami ochrony przyrody** ma dla tego rozwoju duże znaczenie. Działalność służb tych obszarów przyczynia się do likwidacji zagrożeń wód wynikających z antropopresji, a walory przyrodnicze i kulturowe obszarów chronionych są magnesem przyciągającym turystów, w tym wędkarzy. Należy także w pełni wykorzystać potencjał tych obszarów, związany z szansami rozwoju turystyki krajowej i międzynarodowej zarządzanej antropopresją lub regulacją ruchu turystycznego na obszarach cennych przyrodniczo.

Rozdział V Cele i wskaźniki

1. Specyfikacja i opis celów ogólnych, przypisanych im celów szczegółowych i przedsięwzięć oraz uzasadnienie ich sformułowania w oparciu o konsultacje społeczne i powiązanie z analizą SWOT i diagnozą obszaru.

Cele ogólne i szczegółowe LSROR sformułowane zostały po przeprowadzeniu konsultacji z członkami Lokalnej Grupy Rybackiej oraz po dokonaniu analizy silnych i słabych stron, szans i zagrożeń rozwoju obszaru objętego strategią. Przy wyborze celów kierowano się zakresem potrzeb zgłaszanych przez poszczególne samorządy oraz podmioty społeczne i gospodarcze, w powiązaniu z celami i zakresem operacji przewidzianych do finansowania w ramach Programu Operacyjnego Rybactwo i Morze na lata 2014-2020.

Punktem odniesienia do ustalania celów ogólnych i szczegółowych oraz przedsięwzięć je realizujących była ocena jakości życia mieszkańców przez pryzmat wykorzystania zasobów obszaru dla jego rozwoju, stanu środowiska naturalnego, warunków prowadzenia działalności gospodarczej, sytuacji na rynku pracy, a także zagrożeń wykluczeniem społecznym na obszarze LSR. Ocena ta umożliwiła dokonanie hierarchizacji czynników zidentyfikowanych w analizie SWOT, co w konsekwencji umożliwiło sformułowanie celów najbardziej pożądanym do realizacji.

Poniższa tabela przedstawia cel ogólny LSR, przypisane mu cele szczegółowe, jak również przedsięwzięcia, które realizują te cele oraz wskaźniki obrazujące poziom realizacji celów.

Formularz: Cele i wskaźniki

1.0	CEL OGÓLNY 1	Zwiększenie udziału społeczności lokalnej w realizacji zrównoważonego rozwoju obszaru Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego						
1.1	CELE	Rozwój lokalnej przedsiębiorczości i wzrost zatrudnienia						
1.2	SZCZEGÓLNE	Poprawa jakości życia na obszarze Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego						
		Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego	Jednostka miary	Stan początkowy 2015 rok	Plan 2022 rok	Źródło danych/ sposób pomiaru		
W 1.0	Liczba społeczności lokalnych, zaangażowanych w działania na bazie odnowionej/zmodernizowanej infrastruktury publicznej		sztuka	0	23	LGR/badania własne, beneficjenci/ sprawozdania		
	Liczba podmiotów zaangażowanych w tworzenie lub utrzymanie miejsc pracy w ramach LSR		sztuka	0	30	LGR/badania własne, beneficjenci/ sprawozdania		
		Wskaźniki rezultatu dla celów szczegółowych	Jednostka miary	Stan początkowy 2015 rok	Plan 2022 rok	Źródło danych/ sposób pomiaru		
w 1.1	Wzrost liczby osób zatrudnionych w sektorze rybołówstwa i akwakultury na obszarze LGR „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie o 8,7% do końca 2023 r.		osoba	126	+8,7% (137 osób)	LGR/badania własne, beneficjenci/ sprawozdania		
	Wzrost liczby podmiotów działających w sektorze rybołówstwa i akwakultury na obszarze LGR „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie o 4,8% do końca 2023 r.		sztuka	41	+4,8% (43 sztuki)	LGR/badania własne, beneficjenci/sprawozdania, dane z CEIDG		
	Liczba osób z grup defaworyzowanych zatrudnionych w ramach nowoutworzonych miejsc pracy		osoba	0	5	LGR/badania własne, beneficjenci/sprawozdania, informacje PUP		
w 1.2	Wzrost liczby inicjatyw na rzecz ochrony środowiska zrealizowanych w ramach LSR		sztuka	0	5	LGR/badania własne, beneficjenci/ sprawozdania		
	Liczba odnowionych/zmodernizowanych obiektów infrastruktury publicznej, służącej mieszkańcom obszaru LSR		sztuka	0	23	LGR/badania własne, beneficjenci/ sprawozdania		
Przedsięwzięcia		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, projekt współpracy, aktywizacja itp.)	Wskaźniki produktu			Źródło danych/ sposób pomiaru	
				Nazwa	Jednostka miary	wartość		
						Początkowa 2015 rok	Końcowa 2020 rok	
1.1.1	Podnoszenie wartości produktów, tworzenie miejsc pracy, zachęcanie młodych ludzi i propagowanie innowacji na wszystkich etapach dostaw	podmioty rybackie, podmioty gospodarcze, osoby młode do 25 roku życia, mieszkańcy	konkurs	Liczba utworzonych lub utrzymanych miejsc pracy w sektorze rybołówstwa i akwakultury	sztuka	0	11	LGR/badania własne, beneficjenci/sprawozdania

	produktów w sektorze rybołówstwa i akwakultury			Liczba utworzonych przedsiębiorstw	sztuka	0	2	LGR/badania własne, beneficjenci/sprawozdania, dane CEIDG
1.1.2	Wspieranie różnicowania działalności, uczenia się przez całe życie i tworzenia miejsc pracy na obszarze Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego	podmioty rybackie, podmioty gospodarcze, mieszkańcy, osoby powyżej 50 roku życia	konkurs	Liczba utworzonych lub utrzymanych miejsc pracy poza sektorem rybołówstwa i akwakultury	sztuka	0	19	LGR/badania własne, beneficjenci/sprawozdania
				Liczba utworzonych przedsiębiorstw	sztuka	0	2	LGR/badania własne, beneficjenci/sprawozdania, dane CEIDG
1.2.1	Wspieranie i wykorzystanie atutów środowiska naturalnego Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego, w tym działania na rzecz łagodzenia zmiany klimatu	podmioty sektora publicznego i społecznego, w tym JST, organizacje pozarządowe, mieszkańcy, LGR	Konkurs, Projekt współpracy międzynarodowej	Liczba zrealizowanych inicjatyw w zakresie ochrony środowiska	sztuka	0	5	LGR/badania własne, beneficjenci/sprawozdania
				Liczba ponadregionalnych inicjatyw partnerskich	sztuka	0	1	Dane własne LGR, sprawozdanie z realizacji projektu partnerskiego
1.2.2	Propagowanie dobrostanu społecznego i dziedzictwa kulturowego na obszarach rybackich i obszarach akwakultury, w tym dziedzictwa kulturowego rybołówstwa i akwakultury	Podmioty sektora publicznego i społecznego, w tym JST, organizacje pozarządowe, mieszkańcy, LGR	Konkurs, projekt współpracy międzyregionalnej	Liczba inwestycji zrealizowanych na bazie dziedzictwa obszaru LSR	sztuka	0	18	LGR/badania własne, beneficjenci/sprawozdania
				Liczba utworzonych lub utrzymanych miejsc pracy	sztuka	0	5	LGR/badania własne, beneficjenci/sprawozdania
				Liczba ponadregionalnych inicjatyw partnerskich	sztuka	0	1	Dane własne LGR, sprawozdanie z realizacji projektu partnerskiego

1.2.3	Wspieranie dialogu społecznego i udziału lokalnych społeczności w badaniu i zarządzaniu zasobami rybołówstwa	Organizacje pozarządowe, LGR	Projekt grantowy, operacja własna	Liczba organizacji i instytucji wspartych w ramach projektu grantowego	sztuka	0	25	Dane własne LGR, sprawozdanie z realizacji projektu grantowego
				Liczba przedsięwzięć promujących region	sztuka	0	2	Dane własne LGR, sprawozdanie z realizacji operacji własnej
SUMA		Podmioty rybackie, podmioty gospodarcze, podmioty sektora publicznego i społecznego, w tym: mieszkańcy, JST, organizacje pozarządowe, grupy defaworyzowane	Konkursy, projekt grantowy, projekty współpracy, operacja własna					

2. Zgodność celów LSR z celami Programu Rybactwo i Morze 2014-2020

Lokalna Strategia Rozwoju „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie” realizowana będzie jako strategia jednofunduszowa dofinansowana ze środków Programu Operacyjnego Rybactwo i Morze 2014-2020 w ramach instrumentu RLKS.

W ramach LSR wyznaczono do osiągnięcia następujące cele:

Cel ogólny - *Zwiększenie udziału społeczności lokalnej w realizacji zrównoważonego rozwoju obszaru Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego*

Cel szczegółowy 1 - *Rozwój lokalnej przedsiębiorczości i wzrost zatrudnienia*

Cel szczegółowy 2 - *Poprawa jakości życia na obszarze Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego*

Program Operacyjny Rybactwo i Morze zakłada, że RLKS ma służyć rozwojowi społeczno-gospodarczemu obszarów rybackich i akwakultury. Zgodnie z definicją zawartą w art. 3 ust. 2 pkt 5 rozporządzenia o EFMR „obszar rybacki i obszar akwakultury oznacza obszar obejmujący brzeg morza, rzeki lub jeziora, obejmujący stawy lub dorzecze i charakteryzujący się wysokim poziomem zatrudnienia w sektorze rybołówstwa lub akwakultury, który to obszar jest funkcjonalnie spójny pod względem geograficznym, gospodarczym i społecznym.”. Obszar objęty LSR pojezierze Suwalsko-Augustowskie spełnia te kryteria.

W ramach LSR realizowanych będzie szereg przedsięwzięć ukierunkowanych na pobudzenie lokalnej przedsiębiorczości, ochronę środowiska oraz aktywizowanie lokalnych społeczności do podejmowania inicjatyw na rzecz zrównoważonego rozwoju obszaru Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego. W ten sposób LSR przyczyni się do utworzenia nowych miejsc pracy i nowych podmiotów gospodarczych, co w bezpośredni sposób wpłynie na zwiększenie zatrudnienia i spójności terytorialnej obszaru Pojezierza, a tym samym będzie miało pozytywny wpływ na osiągnięcie celu tematycznego 8 – *Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników*, priorytet – *Zwiększanie zatrudnienia i spójności terytorialnej* PO RYBY 2014-2020 oraz celu szczegółowego określonego w art. 6 pkt 4 Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 508/2014 - *promowanie wzrostu gospodarczego, włączenia społecznego oraz tworzenia miejsc pracy oraz wspieranie zdolności do zatrudnienia i mobilności na rynku pracy w społecznościach obszarów przybrzeżnych i śródlądowych zależnych od rybołówstwa i akwakultury, w tym dywersyfikacja działalności w ramach rybołówstwa, a także w kierunku innych sektorów gospodarki morskiej*.

3. Przedstawienie celów z podziałem na źródła finansowania.

Środki przeznaczone na wdrażanie Strategii zostały przypisane poszczególnym działaniom w rozbiciu na czas ich realizacji oraz cel, które realizują. Zestawienie celów ze źródłem finansowania zostało szczegółowo przedstawione w rozdziale VII Plan działania.

4. Przedstawienie przedsięwzięć realizowanych w ramach RLKS a także wskazanie sposobu ich realizacji wraz z uzasadnieniem

W ramach RLKS realizowane będą następujące przedsięwzięcia:

- 1) Podnoszenie wartości produktów, tworzenie miejsc pracy, zachęcanie młodych ludzi i propagowanie innowacji na wszystkich etapach łańcucha dostaw produktów w sektorze rybołówstwa i akwakultury

Przedsięwzięcie ściśle związane z obsługą beneficjentów, którzy noszą się z zamiarem uruchomienia działalności gospodarczej, rozwoju istniejącej działalności gospodarczej, stworzenia lub utrzymania miejsc pracy, w tym dla osób z grup defaworyzowanych ze względu na dostęp do rynku pracy. W ramach przedsięwzięcia zaplanowano następujące grupy działań:

- podnoszenie wartości produktów rybactwa poprzez tworzenie lub rozwijanie łańcucha dostaw produktów sektora rybactwa śródlądowego i akwakultury
- wspieranie przedsiębiorczości lub innowacji młodych ludzi w łańcuchu dostaw produktów sektora rybactwa śródlądowego i akwakultury

Beneficjenci wybierani będą w drodze konkursu, przy czym preferowani będą rybacy. Dofinansowanie dla pojedynczej operacji określono na poziomie do 200 000 zł (50% kosztów kwalifikowalnych). Całkowity budżet dla przedsięwzięcia – 1 500 000 zł.

- 2) Wspieranie różnicowania działalności, uczenia się przez całe życie i tworzenia miejsc pracy na obszarze LSR Pojezierze Suwalsko-Augustowskie

Przedsięwzięcie związane z tworzeniem alternatywnych źródeł dochodów, co przyczyni się do powstania nowych miejsc pracy i podmiotów gospodarczych. Jest to odpowiedź na wskazywane przez mieszkańców problemy związane z migracją zarobkową, niskimi zarobkami, zagrożeniem ubóstwem i bezrobociem. Zmiana zawodu wymagać będzie przygotowania w formie kursów i szkoleń, wymiany doświadczeń.

W ramach przedsięwzięcia zaplanowano następujące grupy działań:

- różnicowanie działalności lub dywersyfikacja zatrudnienia osób mających pracę związaną z sektorem rybactwa w drodze tworzenia lub utrzymania miejsc pracy, nie związanych z podstawową działalnością rybacką
- podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej wykorzystującej wodny potencjał obszaru rybackiego
- wspieranie uczenia się osób z sektora rybackiego, wymiana doświadczeń i dobrych praktyk.

Beneficjenci wybierani będą w drodze konkursu. Dofinansowanie dla pojedynczej operacji określono na poziomie do 225 000 zł (50% kosztów kwalifikowalnych). Całkowity budżet dla przedsięwzięcia – 2 675 000 zł.

- 3) Wspieranie i wykorzystanie atutów środowiska naturalnego Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego, w tym działania na rzecz łagodzenia zmiany klimatu

W ramach przedsięwzięcia zaplanowano następujące grupy działań:

- wspieranie atutów środowiska wodnego na obszarach rybackich i akwakultury poprzez działania na rzecz przeciwdziałania kłusownictwu
- przywracanie lub zabezpieczanie potencjału produkcyjnego sektora rybactwa lub odtwarzanie pierwotnego stanu środowiska obszarów rybackich w przypadku jego zniszczenia w wyniku zdarzeń noszących znamiona klęski żywiołowej lub szkody spowodowanej działalnością chronionych gatunków zwierząt
- odtwarzanie pierwotnego stanu środowiska wodnego poprzez renaturyzację zbiorników wodnych i terenów przyległych w przypadku jego zniszczenia w wyniku procesu eutrofizacji wód publicznych
- tworzenie i rozwój infrastruktury wykorzystania odnawialnych źródeł energii
- działania na rzecz ochrony bioróżnorodności
- ochrona obszarów objętych szczególnymi formami ochrony przyrody, w tym zarządzanie antropopresją lub regulacja ruchu turystycznego na obszarach cennych przyrodniczo
- działania na rzecz ograniczenia emisji substancji powodujących zmiany klimatyczne, wykorzystanie ekologicznych źródeł energii, termomodernizację i rozwiązania ekologiczne systemów transportowych

Przedsięwzięcie bezpośrednio związane z ochroną środowiska obszaru LSR. Stanowi odpowiedź na potrzeby zidentyfikowane w analizie obszaru.

Beneficjenci wybierani będą w drodze konkursu. Dofinansowanie dla pojedynczej operacji określono na poziomie do 120 000 zł (50% kosztów kwalifikowalnych w przypadku przedsięwzięć komercyjnych, 75% kosztów kwalifikowalnych dla przedsięwzięć użyteczności publicznej). Przewidziano tu także realizację projektu współpracy (dofinansowanie 50 000 zł). Całkowity budżet dla przedsięwzięcia – 650 000 zł.

- 4) Propagowanie dobrostanu społecznego i dziedzictwa kulturowego na obszarach rybackich i obszarach akwakultury, w tym dziedzictwa kulturowego rybołówstwa i akwakultury
W ramach przedsięwzięcia zaplanowano następujące grupy działań:
- tworzenie, rozwój, wyposażenie infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, przeznaczonej na użytek publiczny historycznie lub terytorialnie związanych z działalnością rybacką
 - promowanie, zachowanie lub upowszechnianie rybackiego dziedzictwa kulturowego
- Przedsięwzięcie skierowane do podmiotów sektora społecznego i publicznego. Realizowane tu będą wyłącznie operacje niekomercyjne związane z wykorzystaniem potencjału turystycznego obszaru LSR oraz dziedzictwa kulturowego. Beneficjenci wybierani będą w drodze konkursu. Dofinansowanie dla pojedynczej operacji określono na poziomie do 250 000 zł (75% kosztów kwalifikowalnych). Przewidziano tu także realizację projektu współpracy (dofinansowanie – 50 000 zł). Całkowity budżet dla przedsięwzięcia – 5.800.000 zł.
- 5) Wspieranie dialogu społecznego i udziału lokalnych społeczności w badaniu i zarządzaniu zasobami rybołówstwa
W ramach przedsięwzięcia zaplanowano następujące grupy działań:
- promowanie obszaru objętego strategią rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność
 - działania aktywizujące lokalne społeczności.
- Działania realizowane będą w formie projektu grantowego w zakresie aktywizacji lokalnych społeczności oraz operacji własnej LGR. Potrzeba realizacji przedsięwzięcia wynika z dotychczasowych doświadczeń LGR w zakresie wspierania małych projektów promujących region. Beneficjenci projektu grantowego zostaną wybrani w drodze konkursu. Pojedynczy grant określono na poziomie 5 000 zł, całkowita kwota przeznaczona na projekt grantowy w wysokości 125 000 zł. Operacja własna LGR (z budżetem 50 000 zł) obejmować będzie organizację dwóch imprez plenerowych: „Dnia Rybaka” i „Pikniku Rodzinnego - Święto siei”. Imprezy te mają charakter cykliczny i już na stałe wpisały się w kalendarz wydarzeń w regionie, stanowią doskonałe narzędzie promocji LSR i aktywizacji mieszkańców. Podczas imprez prezentowane są efekty wdrażania LSR, co zachęca mieszkańców (potencjalnych wnioskodawców) do aktywnego udziału w realizacji LSR. Szacujemy, że w obu imprezach weźmie udział około 1000 osób. Całkowity budżet dla przedsięwzięcia – 175 000 zł.

5. Specyfikacja wskaźników przypisanych do przedsięwzięć, celów szczegółowych i celów ogólnych wraz z uzasadnieniem wyboru konkretnego wskaźnika w kontekście ich adekwatności do celów i przedsięwzięć .

Wskaźniki produktu takie jak:

- Liczba utworzonych lub utrzymanych miejsc pracy w sektorze rybołówstwa i akwakultury – 11 szt.
- Liczba utworzonych przedsiębiorstw – 4 szt.
- Liczba utworzonych lub utrzymanych miejsc pracy poza sektorem rybołówstwa i akwakultury – 19 szt.

przyczynią się do osiągnięcia następujących rezultatów:

- Wzrostu liczby osób zatrudnionych w sektorze rybołówstwa i akwakultury na obszarze LGR „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie o 8,7% do końca 2023 r.
- Wzrostu liczby podmiotów działających w sektorze rybołówstwa i akwakultury na obszarze LGR „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie o 4,8% do końca 2023 r.
- Liczba osób z grup defaworyzowanych zatrudnionych w ramach nowoutworzonych miejsc pracy – 5 osób

a w efekcie do osiągnięcia celu szczegółowego 1.1 - Rozwój lokalnej przedsiębiorczości i wzrost zatrudnienia.

Wskaźniki produktu takie jak:

- Liczba zrealizowanych inicjatyw w zakresie ochrony środowiska – 5 szt.
- Liczba inwestycji zrealizowanych na bazie dziedzictwa obszaru LSR – 18 szt.
- Liczba utworzonych lub utrzymanych miejsc pracy – 5 szt.
- Liczba ponadregionalnych inicjatyw partnerskich – 2 szt.
- Liczba organizacji i instytucji wspartych w ramach projektu grantowego – 25 szt.
- Liczba przedsięwzięć promujących region -2

przyczynią się do osiągnięcia następujących rezultatów:

- Wzrost liczby inicjatyw na rzecz ochrony środowiska zrealizowanych w ramach LSR – 5 szt.
- Liczba odnowionych/zmodernizowanych obiektów infrastruktury publicznej, służącej mieszkańcom obszaru LSR – 23 szt.

a w efekcie do osiągnięcia celu szczegółowego 1.2 - Poprawa jakości życia na obszarze Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego

Osiągnięcie wskaźników rezultatu w zakresie celów szczegółowych 1.1 i 1.2 pozwoli na osiągnięcie wskaźników oddziaływania przypisanych do celu ogólnego LSR.

Cel ogólny 1 - Zwiększenie udziału społeczności lokalnej w realizacji zrównoważonego rozwoju obszaru Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego

Wskaźniki oddziaływania dla celu ogólnego:

- Liczba społeczności lokalnych, zaangażowanych w działania na bazie odnowionej/zmodernizowanej infrastruktury publicznej – 23 szt.
- Liczba podmiotów zaangażowanych w tworzenie lub utrzymanie miejsc pracy w ramach LSR – 20 szt.

W LSR umieszczono w analizie wskaźnikowej obowiązkowe wskaźniki monitorowane na poziomie Programu Operacyjnego Rybactwo i Morze 2014-2020. W ten sposób będą mogły być wykorzystane do porównania lub agregacji danych na poziomie Programu w ramach podobnych operacji/przedsięwzięć realizowanych przez Lokalne Grupy Rybackie. Do wskaźników tych należą:

- Liczba utworzonych lub utrzymanych miejsc pracy w sektorze rybołówstwa i akwakultury – 11 szt.
- Liczba utworzonych przedsiębiorstw – 2 szt.
- Liczba utworzonych lub utrzymanych miejsc pracy poza sektorem rybołówstwa i akwakultury – 19 szt.
- Liczba utworzonych przedsiębiorstw – 2 szt.
- Liczba utworzonych lub utrzymanych miejsc pracy – 5 szt.

Pomiar postępów w realizacji LSR odbywać się będzie na podstawie danych pozyskiwanych z różnych źródeł:

- dane PUP
- dokumentacja oraz badania własne LGR
- dokumentacja oraz sprawozdania beneficjentów z realizacji operacji
- dane CEIDG.

Pomiar wskaźników produktu i rezultatu będzie prowadzony systematycznie, w okresach rocznych, przy czym uaktualnienie danych będzie następować zawsze na dzień 31 grudnia danego roku kalendarzowego. W odniesieniu do planu działania wskaźniki będą wyliczane na koniec okresów 3-letnich, tzn. za lata 2016-2018, 2019-2021 oraz 2022-2023. W przypadku wskaźników produktu, rezultatu i oddziaływania ich wartość obliczana będzie jako różnica pomiędzy wartością wskaźnika na koniec

wskazanego okresu, a jego wartością początkową. Ze względu na charakter większości wskaźników stan początkowy ustalono na poziomie „0” ze względu na brak możliwości odniesienia do sytuacji zastanej lub zastosowania wskaźnika o charakterze statycznym. Tam gdzie wartość początkowa jest możliwa do określenia na poziomie innym niż „0”, wykorzystano dostępne dane posiadane przez LGR. Stan docelowy wskaźników określono na podstawie doświadczeń z realizacji LSROR w latach 2009-2015, wielkości budżetu na poszczególne cele i przedsięwzięcia oraz innych składowych, takich jak zakres działania, obszar realizacji, czas trwania operacji czy sposób realizacji.

Rozdział VI Sposób wyboru i oceny operacji oraz sposób ustanawiania kryteriów wyboru

Organem decyzyjnym LGR „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie”, zgodnie ze statutem, jest Rada. Rada (na dzień opracowywania LSR) liczy 20 osób. Żaden z trzech sektorów reprezentowanych w składzie Rady nie przekracza 49%, zaś sektor publiczny stanowi mniej niż 30% składu Rady (4 osoby – 20%). Pozostałe sektory są reprezentowane odpowiednio – gospodarczy – 9 osób, społeczny – 7 osób. W jej skład wchodzi 4 kobiety oraz dwie osoby do 35 roku życia. W skład Rady wchodzi także 9 osób reprezentujących sektor rybacki (45%). Dla sprawnego funkcjonowania Rady zapewniono taki jej skład, aby ponad połowa jej członków posiadała wcześniejsze doświadczenie w zakresie oceny wniosków o dofinansowanie.

Rada działa na podstawie następujących kluczowych dokumentów:

- 1) Regulaminu Rady
- 2) Procedur LGR:
 - uzgadniania terminu i warunków naboru wniosków
 - ustalania lub zmiany kryteriów oceny operacji
 - oceny wniosków i wyboru operacji oraz ustalania kwot wsparcia, do której załącznik stanowią Lokalne Kryteria Wyboru operacji oraz wzory kart oceny operacji
 - wyboru i oceny grantów w ramach projektów grantowych
 - wyboru operacji własnych

Wymienione wyżej dokumenty stanowią załączniki do wniosku o wybór LSR.

Procedury wyboru i oceny operacji oraz kryteria wyboru operacji powstały w oparciu o odpowiednie zapisy Ustawy o RLKS z dn. 20 lutego 2015 r., a także o Wytyczne nr 1/1/2015 w zakresie jednolitego i prawidłowego wykonywania przez lokalne grupy działania zadań związanych z realizacją strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność w ramach działania „Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER” objętego Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 z 4 grudnia 2015 r. (w zakresie procedur LGR zobowiązana jest do stosowania Wytycznych MRiRW).

Podczas wyboru operacji zachowane zostaną m.in. następujące zasady: zachowanie procedury zapewniającej bezstronność członków Rady; zapewnienie składu Rady zgodnie z wymogami określonymi w art. 32 ust. 2 lit. B rozporządzenia nr 1303/2013; zapewnienie parytetu na wszystkich posiedzeniach; ustalenie kwoty wsparcia.

Procedury wyboru i oceny operacji, a szczególnie kryteria wyboru operacji, były konstruowane przez Zespół roboczy ds. opracowywania strategii, z zastosowaniem metod partycypacji, opisanych szczegółowo w Rozdziale II LSR.

Wraz z kryteriami wyboru operacji przygotowano procedury zmiany kryteriów. W procedurach tych uwzględniono także powiązania kryteriów wyboru z diagnozą obszaru, celami i wskaźnikami LSR. W dokumencie tym określono także zasady konsultacji społecznych zmiany kryterium.

W kryteriach wyboru operacji przedstawiono jasne definicje innowacyjności wraz z jej stopniowaniem w zależności od rodzaju wsparcia i podmiotu aplikującego o środki.

W kryteriach wyboru operacji dla wszystkich typów operacji odniesienie znalazły kluczowe zagadnienia takie jak: innowacyjność, wpływ operacji na poprawę stanu środowiska naturalnego lub klimatu, tworzenie nowych miejsc pracy, oddziaływanie operacji na grupę defaworyzowaną zidentyfikowaną w LSR. Zawarto również zapisy preferujące operacje wykazujące wkład własny wnioskodawcy wyższy niż określony przepisami.

Ze względu na potrzebę jak największej aktywizacji podmiotów rybackich i włączenie ich w proces realizacji LSR we wszystkich wymiarach, w kryteriach zawarto również zapisy preferujące wnioskodawców z tego sektora.

Wysokość wsparcia na realizację operacji w ramach LSR, tj. określenie intensywności pomocy w zależności od kategorii beneficjenta lub rodzaju operacji nie będzie przekraczać wartości określonych przepisami prawa. Ewentualne zmniejszenie intensywności tej pomocy w przypadku jakiejś kategorii beneficjenta lub rodzaju operacji zostanie określone w ogłoszeniu o konkursie.

Informacja o projektach grantowych i własnych LGR

LGR „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie” zaplanowała realizację jednego projektu grantowego (parasolowego) w zakresie promocji obszaru LGR. Limit środków będzie wynosił 125 000 zł, a realizacja projektu przyczyni się do osiągnięcia celu głównego LSR. Efektem projektu grantowego będzie wskaźnik liczby organizacji/instytucji wspartych w ramach projektu- planowana wielkość 25 sztuk. Realizacja projektu grantowego bezpośrednio przyczyni się do wzrostu rozpoznawalności terenu objętego działaniem LGR. Beneficjenci projektu grantowego zostaną wybrani w drodze konkursu. Pojedynczy grant określono na poziomie 5 000 zł.

Wnioski o przyznanie grantu oceniane będą na podstawie:

- karty oceny formalnej i dopuszczającej
- stopnia ich ważności

przez wszystkie osoby (członków Rady), które nie podlegają wykluczeniu z ich oceny.

LGR zaplanowała także realizację operacji własnej, która obejmować będzie organizację dwóch imprez plenerowych : „Dnia Rybaka” i „Pikniku Rodzinnego - Święto siei”. Imprezy te mają charakter cykliczny i już na stałe wpisały się w kalendarz wydarzeń w regionie, stanowią doskonale narzędzie promocji i aktywizacji mieszkańców. Wsparcie na realizację operacji własnej LGR, będzie możliwe, pod warunkiem, że nikt inny uprawniony do wsparcia, w terminie 30 dni od dnia zamieszczenia przez LGR na swojej stronie internetowej informacji o planowanej do realizacji operacji własnej, nie zgłosił LGR zamiaru realizacji takiej operacji. Planowany efekt – udział w imprezach około 1000 osób.

Ocena i wybór operacji własnej odbywa się na zasadach opisanych w Regulaminie Rady, ze szczególnym uwzględnieniem zapisów Procedury oceny wniosków i wyboru operacji oraz ustalania kwot wsparcia wg załącznika do Regulaminu Rady, z wyłączeniem procedury weryfikacji wstępnej wniosku oraz oceny zgodności operacji z LSR.

W ramach LSR zaplanowano także realizację dwóch projektów współpracy międzyregionalnej/międzynarodowej. Jeden projekt dotyczący wspierania i wykorzystania atutów środowiska naturalnego realizowany w partnerstwie z Lokalną Grupą Rybacką z Litwy i drugi dotyczący dziedzictwa kulturowego rybołówstwa i akwakultury, realizowany wspólnie LGR-ami z Polski. Obydwa projekty realizowane będą z aktywnym udziałem przedstawicieli sektora rybackiego. Aktualnie prowadzone są rozmowy z potencjalnymi partnerami na temat szczegółowego zakresu projektów współpracy. Projekty te przyczynią się do osiągnięcia celu szczegółowego 1.2 co zostało przedstawione w Planie działania.

Rozdział VII Plan działania

Plan działania jest ściśle powiązany z logiką realizacji LSR opisaną w rozdziale dotyczącym celów i wskaźników LSR. Zawiera szczegółowe wskazanie harmonogramu osiągania poszczególnych wskaźników produktu (w przedziałach czasowych) dla określonych w strategii przedsięwzięć, co w konsekwencji przełoży się na osiągnięcie celów. Określając plan działania założono, że do roku 2018 wskaźniki produktu zostaną osiągnięte na poziomie nie mniejszym niż 20%. Taka wysokość realizacji poszczególnych przedsięwzięć w pierwszych 3 latach wdrażania LSR, pozwoli zaspokoić oczekiwania beneficjentów oraz określić możliwości zrealizowania założonych wielkości, a także zareagować i dokonać ewentualnej korekty na lata następne. Plan działania zakłada osiągnięcie 100 % zakładanych wskaźników produktu na koniec okresu wdrażania LSR.

Zgodnie z wytycznymi szczegółowy plan działania został zawarty w Załączniku nr 3 do LSR.

Rozdział VIII Budżet LSR

Lokalna Strategia Rozwoju „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie” będzie realizowana jako strategia jednofunduszowa finansowana z dostępnych środków Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego. Planowany budżet, w łącznej kwocie 12.000.000,00 zł podzielony został na poszczególne zakresy wsparcia tj. realizację LSR, współpracę (projekty partnerskie), koszty bieżące i aktywizację. Wysokość planowanego wsparcia określona została w PLN i nie przekracza kwoty wynikającej z załącznika nr 6 do regulaminu konkursu na wybór LSR.

W ramach LSR wypracowano jeden cel ogólny i dwa cele szczegółowe według, których Rada LGR będzie dokonywać oceny zgodności złożonych projektów z LSR, a co za tym idzie przyznawać dofinansowanie na operacje wpisujące się w zakres przedstawionych poniżej celów:

Cel ogólny 1 - Zwiększenie udziału społeczności lokalnej w realizacji zrównoważonego rozwoju obszaru Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego

Cel szczegółowy 1.1 - Rozwój lokalnej przedsiębiorczości i wzrost zatrudnienia.

Cel szczegółowy 1.2 - Poprawa jakości życia na obszarze Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego

W ramach budżetu przewidziano realizację operacji własnych. LGR planuje, iż wkład własny w realizację tych operacji będzie o 5% większy niż to wynika z warunków określonych w PO RYBY 2014-2020.

Budżet LSR stanowi Załącznik nr 4.

Rozdział IX Plan komunikacji

Celem prowadzenia działań komunikacyjnych jest zapewnienie jak najszerzego udziału społeczności lokalnej we wdrażanie LSR i stworzenie warunków na tyle otwartych, że każdy będzie czuł się „zaproszony” do współpracy.

Głównym celem Planu komunikacji jest zapewnienie pełnej, aktualnej i przejrzystej informacji na temat wdrażania LSR jako instrumentu wspierającego rozwój obszarów nią objętych. Z tego punktu widzenia ważne jest nie tylko przekazywanie jednokierunkowych komunikatów mających na celu informowanie, ale także przekaz wielokierunkowy służący pozyskiwaniu informacji zwrotnej w celu usprawnienia procesu jakim jest komunikacja.

Założone cele, wdrażane działania komunikacyjne i stosowane kanały przekazu prowadzić mają do osiągnięcia konkretnych efektów potwierdzających, że komunikacja prowadzona jest w sposób właściwy i przynosi pożądane rezultaty, takie jak:

- świadomość istniejących możliwości w zakresie wdrażania LSR,
- świadomość trwałych i rzeczywistych korzyści wynikających z wdrażania LSR
- większa rozpoznawalność i pozytywny wizerunek LGR jako jednostki wdrażającej LSR
- większa liczba i wyższa jakość operacji zgłaszanych do dofinansowania,
- większa liczba osób korzystająca z doradztwa świadczonego przez LGR,
- prawidłowa realizacja dofinansowanych przedsięwzięć.

Raz w roku przeprowadzane będą badania, których celem będzie ocena jakości prowadzonych działań komunikacyjnych, zadowolenia odbiorców, realizacji założonych w planie celów i osiągniętych efektów. Plan komunikacji stanowi załącznik nr 5 do LSR.

Rozdział X Innowacyjność

LGR przywiązuje dużą wagę do wdrażania jak najbardziej innowacyjnych rozwiązań, które przyczynią się do rozwoju obszaru objętego LSR. Celem głównym wyznaczonym w LSR jest **Zwiększenie udziału społeczności lokalnej w realizacji zrównoważonego rozwoju obszaru Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego**. Cel ten będzie realizowany poprzez zastosowanie innowacyjnej metody społecznych wskaźników zrównoważonego rozwoju w zakresie monitorowania i ewaluacji LSR oraz wybór jak najbardziej innowacyjnych operacji do dofinansowania w ramach wdrażania LSR.

Stąd też w ramach celu szczegółowego 1.1 *Rozwój lokalnej przedsiębiorczości i wzrost zatrudnienia* przewidziano realizację przedsięwzięcia, które zakłada propagowanie innowacyjnych rozwiązań w sektorze rybołówstwa i akwakultury:

Przedsięwzięcie 1.1.1 „Podnoszenie wartości produktów, tworzenie miejsc pracy, zachęcanie młodych ludzi i propagowanie innowacji na wszystkich etapach łańcucha dostaw produktów w sektorze rybołówstwa i akwakultury”

Ponadto poziom innowacyjności jest jednym z przyjętych w ramach wdrażania LSR kryteriów wyboru operacji do dofinansowania. Kryteria wyboru operacji zarówno grantowych jak i pozostałych uwzględniają m.in. ocenę wniosku pod kątem jego innowacyjności. W celu doprecyzowania tego aspektu oceny zdefiniowano pojęcie innowacyjności. Przez innowacyjność należy rozumieć zastosowanie lub wprowadzenie nowych lub ulepszonych produktów, procesów (technologii), metod organizacji lub marketingu poprzez praktyczne wykorzystanie lokalnych zasobów unikalnych i charakterystycznym na obszarze LSR (przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych). Innowacyjne może być ich nietypowe, niestandardowe wykorzystanie czy promocja.

Zaproponowano następującą punktację przy ocenie wniosków:

6 pkt - innowacyjność operacji na poziomie obszaru LSR

3 pkt - innowacyjność operacji na poziomie gminy członkowskiej LGD miejsca realizacji operacji

1 pkt - innowacyjność operacji na poziomie przedsiębiorstwa, organizacji, gospodarstwa rybackiego

0 pkt – brak innowacyjności.

Rozdział XI Zintegrowanie

- 1. Opis zgodności i komplementarności z innymi dokumentami planistycznymi/strategiami w szczególności strategiami rozwoju województwa/województw poprzez porównanie celów i założeń tych dokumentów z celami LSR i wykazanie ich spójności**

Tabela 26. Spójność LSR z innymi programami

Cele LSR	Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020	Priorytety, cele i działania programów					
		PROW 2014-2020	RPO WP 2014-2020	PO WER 2014-2020	Europejska Współpraca Transgraniczna Litwa - Polska 20014-2020	Program Współpracy Transgranicznej Polska - Białoruś – Ukraina 2014-2020	PO RPW 2014-2020
<p>Cel szczegółowy 1.1 Rozwój lokalnej przedsiębiorczości i wzrost zatrudnienia</p>	<p>Cel strategiczny 1 Konkurencyjna gospodarka Cel operacyjny 1.1 Rozwój przedsiębiorczości Cel operacyjny 1.2 Wzrost innowacyjności podlaskich przedsiębiorstw Cel operacyjny 1.3 Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców Cel operacyjny 1.5 Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych</p>	<p>Priorytet 1 Ułatwienie transferu wiedzy i innowacji w rolnictwie i leśnictwie oraz na obszarach wiejskich Priorytet 2 Zwiększenie rentowności gospodarstw i konkurencyjności wszelkich rodzajów rolnictwa we wszystkich regionach oraz promowanie innowacyjnych technologii w gospodarstwach i zrównoważonego zarządzania lasami</p>	<p>Oś priorytetowa I Wzmocnienie potencjału i konkurencyjności gospodarki regionu Oś priorytetowa II Przedsiębiorczość i aktywność zawodowa.</p>	<p>Oś Priorytetowa I Cel szczegółowy 8.6.1 Poprawa sytuacji osób młodych do 24r.ż. bez pracy. Cel szczegółowy 8.6.2 Zwiększenie przedsiębiorczości osób młodych do 29r.ż. bez pracy z wykorzystaniem instrumentów zwrotnych.</p>	<p>Oś priorytetowa 2: Promowanie trwałego zatrudnienia o wysokiej jakości oraz wspieranie mobilności pracowników Oś Priorytetowa 2 Cel tematyczny 8 Promowanie trwałego zatrudnienia o wysokiej jakości oraz wspieranie mobilności pracowników.</p>	<p>Oś Priorytetowa I Przedsiębiorcza Polska Wschodnia. Działanie 1.1 Platformy startowe dla nowych pomysłów. Działanie 1.3 Ponadregionalne powiązania kooperacyjne. Poddziałanie 1.3.1 Wdrażanie innowacji przez MŚP.</p>	
<p>Cel szczegółowy 1.2 Poprawa jakości życia na obszarze LSR</p>	<p>Cel strategiczny 2 Powiązania krajowe i międzynarodowe Cel operacyjny 2.3 Rozwój partnerskiej współpracy transgranicznej Cel operacyjny 2.4</p>	<p>Priorytet 4 Działanie 4A Odtwarzanie, ochrona i wzbogacanie różnorodności biologicznej, w tym na obszarach Natura 2000 i obszarach z ograniczeniami naturalnymi lub innymi</p>	<p>Oś priorytetowa VI Ochrona środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami. Cel tematyczny 6 Zachowanie i ochrona środowiska oraz</p>	<p>Oś priorytetowa 1: Ochrona środowiska i promowanie efektywnego gospodarowania zasobami Cel tematyczny 6 Ochrona środowiska i</p>	<p>Cel tematyczny 3 Promocja kultury lokalnej i zachowanie dziedzictwa historycznego.</p>		

Cele LSR	Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020	Priorytety, cele i działania programów					
		PROW 2014-2020	RPO WP 2014-2020	PO WER 2014-2020	Europejska Współpraca Transgraniczna Litwa - Polska 20014-2020	Program Współpracy Transgranicznej Polska - Białoruś – Ukraina 2014-2020	PO RPW 2014-2020
Pojezierze Suwalsko – Augustowski e	Rozwój partnerskiej współpracy międzyregionalnej Cel strategiczny 3 Jakość życia Cel operacyjny 3.2 Poprawa spójności społecznej Cel operacyjny 3.4 ochrona środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami	szczególnymi ograniczeniami, oraz rolnictwa o wysokiej wartości przyrodniczej, a także stanu europejskich krajobrazów. Działanie 4B Poprawa gospodarki wodnej, w tym nawożenia i stosowania pestycydów.	promowanie efektywnego gospodarowania zasobami. Oś priorytetowa VIII Infrastruktura dla usług użyteczności publicznej		wspieranie efektywności wykorzystania zasobów.		

Źródło: opracowanie własne

2. Opis sposobu integrowania różnych sektorów, partnerów, zasobów czy branż

Lokalna Strategia Rozwoju Pojezierze Suwalsko-Augustowskie ma charakter zintegrowany. Zintegrowane podejście ma odzwierciedlenie w spójności w doborze celów i przedsięwzięć, związków pomiędzy podmiotami uczestniczącymi w realizacji LSR oraz wykorzystaniu różnych typów zasobów lokalnych.

Zaplanowane w ramach LSR cele i przedsięwzięcia wynikają z diagnozy obszaru i analizy SWOT i są ze sobą ściśle zintegrowane – powiązane. Zintegrowany charakter LSR oznacza kompleksowe podejście do rozwiązywania problemów i wspierania potencjałów poprzez łączenie istniejących zasobów, działań i podmiotów w trzech sferach: gospodarka, mieszkańcy i obszar (infrastruktura). Działania na rzecz mieszkańców ściśle wiążą się ze wspieraniem gospodarki, a ta z kolei z rozwojem obszaru. Te trzy sfery wzajemnie na siebie oddziałują i uzupełniają się. W ramach zastosowania podejścia zintegrowanego przewidziano w LSR działania dla wszystkich trzech sfer, co uwidacznia się w zaproponowanym celu ogólnym: *Zwiększenie udziału społeczności lokalnej w realizacji zrównoważonego rozwoju obszaru Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego.*

Zastosowanie takiego podejścia daje realne szanse na rozwiązanie, przynajmniej częściowe, zgłaszanych problemów oraz realne wzmocnienie już istniejącego potencjału regionu.

W zaplanowanych celach szczegółowych i przedsięwzięciach ważne jest osiągnięcie jak najlepszych efektów poprzez współdziałanie partnerów z różnych sektorów oraz jednoczesne wykorzystanie różnych zasobów (przyrodniczych, kulturowych, społecznych, gospodarczych).

LSR realizować będzie cel szczegółowy 1.1. Rozwój lokalnej przedsiębiorczości i wzrost zatrudnienia, gdzie zaplanowano wsparcie m.in. dla grup defaworyzowanych. Zaplanowane przedsięwzięcia w sposób spójny i kompleksowy, z użyciem różnych metod i zaangażowaniem różnych partnerów i sektorów, adresując zidentyfikowaną w analizie SWOT potrzebę/zagrożenie, zapewnią odpowiednią sekwencję interwencji planowanych do przeprowadzenia. W realizację celu 1.1 zaangażowane będą podmioty gospodarcze, rybacy oraz osoby fizyczne/mieszkańcy. Podejmowane działania będą odpowiedzią na wskazane w analizie SWOT problemy „wysokie bezrobocie”, „niedostateczna liczba nowych miejsc pracy”, „niska przedsiębiorczość mieszkańców”, „zastój w rozwoju działalności gospodarczej podmiotów rybackich”. Realizowane w ramach LSR przedsięwzięcia będą łączyć w jednym działaniu reprezentantów różnych branż działalności gospodarczej, np. sektor rybacki, turystyczny, wykorzystanie OZE – LSR nie ogranicza liczby branż, w ramach których mogą być tworzone miejsca pracy. Cel 1.2 *Poprawa jakości życia na obszarze Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego* będzie realizowany poprzez wykorzystanie lokalnych zasobów, działania na rzecz ochrony środowiska, wspieranie dialogu społecznego.

Ponadto dla wzmocnienia efektu synergii w ramach kryteriów wyboru operacji określonych przez LGD promowane będą działania realizowane w partnerstwie oraz zakładające jednoczesny udział dwóch grup defaworyzowanych, co ma wzmocnić integrację międzypokoleniową.

Rozdział XII Monitoring i ewaluacja

Podstawą skutecznego wdrażania działań służących osiągnięciu celów Strategii Rozwoju Kierowanej przez Społeczność na lata 2016-2022, zwanej LSR jest dysponowanie wiedzą na temat postępów osiągniętych w zakresie wdrażanych kierunków interwencji oraz zdolność do reagowania na pojawiające się różnice pomiędzy przyjętymi założeniami a uzyskiwanymi efektami realizacji kluczowych zadań. LSR opracowana została w sposób partycypacyjny, w związku z czym warunkiem niezbędnym dla prawidłowej realizacji dokumentu jest możliwie jak najbardziej aktywny udział mieszkańców w procesie oceny postępów z jej wdrażania, a także ocena sposobu

funkcjonowania. Stąd też zaplanowano zastosowanie innowacyjnej metody społecznych wskaźników zrównoważonego rozwoju w zakresie monitorowania i ewaluacji LSR.

Monitoring to proces systematycznego zbierania i analizowania ilościowych i jakościowych informacji na temat wdrażanej Lokalnej Strategii Rozwoju w aspekcie finansowym i rzeczowym. Pozwala on na określenie, czy LSR jest wdrażana prawidłowo, a jej realizacja przebiega zgodnie z założeniami i czy sposób funkcjonowania stowarzyszenia przebiega w sposób gwarantujący wypełnienie wszystkich nałożonych na nie zadań. Monitorowanie służy dostarczeniu informacji, na podstawie których Zarząd, Rada i członkowie LGR mogą systematycznie dowiadywać się o występowaniu rozbieżności w realizacji planów i osiąganiu celów. Dzięki temu LGR dba o swoją stabilną sytuację finansową i podejmuje działania interwencyjne w przypadku rozbieżności lub niepowodzeń w realizacji LSR.

Monitoring – sposoby gromadzenia danych:

- analiza dokumentów merytorycznych i finansowych dostępnych w biurze;
- analiza sprawozdań z ankietyzacji beneficjentów realizujących operacje;
- analiza sprawozdań z ankietyzacji klientów korzystających z doradztwa;
- analiza sprawozdań z ankietyzacji mieszkańców;
- gromadzenie danych do wskaźników produktu, rezultatu, oddziaływania oraz danych z GUS;
- dokumentacja dotycząca posiedzeń Rady i wyboru operacji;
- gromadzenie danych dotyczących wydatkowania środków na koszty bieżące i aktywizację, projekty współpracy oraz wdrażanie LSR uzyskanych od podmiotów wdrażających;

Sposoby zbierania i dokumentowania danych:

- Listy obecności;
- Badania ewaluacyjne;
- Ankiety monitorujące;
- Wywiady indywidualne;
- Oświadczenia Beneficjentów;
- Sprawozdania;
- Wnioski na operacje;
- Wnioski o płatność.

Organem odpowiedzialnym za prowadzenie monitoringu jest Zarząd LGR i Biuro LGR. Zarząd może zlecić wykonanie niektórych zadań ekspertom zewnętrznym. Za gromadzenie danych odpowiada biuro LGR.

Ewaluacja

W ramach ewaluacji dokonuje się oceny odpowiedzialności, skuteczności, efektywności i oddziaływania projektu w stosunku do założeń. Ewaluacja będzie realizowana:

- **mid term on:** ewaluacja w zakresie analizy funkcjonowania LGR (koszty bieżące i aktywizacja oraz projekty współpracy), przeprowadzana na bieżąco, raz do roku, począwszy od roku 2017. Ewaluacja w zakresie analizy wdrażania LSR odbędzie się w dwóch etapach i dotyczyć będzie lat: 2016-2018 oraz 2019-2021;
- **ex post:** dotyczy oceny działań w minionym okresie z perspektywy ich realizacji, odnosi się do lat 2016-2022. Dzięki ewaluacji będzie można zweryfikować osiągnięcia wskaźników, celów i przedsięwzięć opisanych we wcześniejszych rozdziałach;
- **ocena jakości partnerstwa i sprawności funkcjonowania LGD:** ewaluacja będzie dotyczyć funkcjonowania biura (w tym jakości prowadzonego doradztwa i działań

animacyjnych), funkcjonowania organów LGR, efektywności stosowanych procedur, przepływu informacji, sprawności podejmowania decyzji.

Organem odpowiedzialnym za prowadzenie ewaluacji będzie Zarząd. Zarząd może zlecić wykonanie niektórych zadań ekspertom zewnętrznym. Za gromadzenie danych do ewaluacji odpowiada biuro LGR. Zarząd sporządzi przed każdym Walnym Zebraniem Członków, sprawozdanie za miniony rok, które powinno zawierać:

- wykaz zrealizowanych operacji z wdrażania LSR oraz działań dotyczących kosztów bieżących i aktywizacji oraz projektów współpracy wraz z informacją o efektach i finansach,
- opis uzyskanych efektów w porównaniu z założeniami,
- analizę dotyczącą wpływu przedsięwzięć na osiągnięcie celów LSR,
- wnioski w formie uwag i rekomendacji otrzymanych w wyniku zebranych ankiet monitorujących w ramach realizacji Planu Komunikacyjnego,
- wnioski Rady dotyczące uwag na temat Lokalnych Kryteriów Wyboru.

Sprawozdanie będzie podawane do wiadomości publicznej zgodnie z zasadą jawności. Informacje uzyskane w trakcie monitoringu i ewaluacji będą służyły aktualizacji LSR, Kryteriów Wyboru Operacji, procedur oraz sposobu funkcjonowania poszczególnych organów LGR i biura.

Rozdział XIII Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko

W wyniku przeprowadzonej analizy Zarząd LGR stwierdził, że realizacja celów i działań Lokalnej Strategii Rozwoju na lata 2016-2022 dla obszaru działania LGR nie spowoduje znaczącego oddziaływania na środowisko. Zapisy LSR nie wyznaczają również ram dla późniejszych realizacji przedsięwzięć mogących znacząco oddziaływać na środowisko, w związku z czym LSR nie wymaga przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U.2013.1235 ze zmianami).

W odpowiedzi na przedstawiony przez dyrektora LGR wniosek, Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Białymstoku, w piśmie nr WOOŚ.I.410.3.80.2015.AR z 18 grudnia 2015 roku uznał, iż przedstawiony projekt Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego Przez Społeczność na lata 2016-2022 dla obszaru LGR „Pojezierze Suwalsko-Augustowskie” nie wymaga przeprowadzenia strategicznej oceny oddziaływania na środowisko w myśl przepisów ustawy OOS. Potwierdza to także opinia nr 489/NZ/2015 z dnia 22.12.2015 r. z Podlaskiego Państwowego Wojewódzkiego Inspektoratu Sanitarnego w Białymstoku.

Spis rysunków i tabel

Rysunek 1. Mapa obszaru objętego LSR	5
Rysunek 2. Obszar LSR na tle województwa podlaskiego	6
Rysunek 3. Obszar objęty LSROR w latach 2009-2015	8
Rysunek 4. Główne obszary działalności sektora gospodarczego	13
Rysunek 5. Struktura wiekowa osób fizycznych wchodzących w skład LGR	14

Rysunek 7. Najważniejsze problemy jakie respondenci wskazali w swoich gminach na obszarze LGR.....	32
--	----

Tabela 1. Obszar LSR	4
Tabela 2. Podstawowe dane o gminach objętych LSR według stanu na dzień 31 grudnia 2013 r.....	4
Tabela 3. Członkowie LGR w latach 2009-2015	7
Tabela 4. JST będące członkami Stowarzyszenia LGR "Pojezierze Suwalsko-Augustowskie"7	
Tabela 5. Środki pozyskane przez LGR na realizację LSROR.....	9
Tabela 6. Zestawienie podpisanych umów o dofinansowanie operacji	10
Tabela 7. Struktura sektorowa członków LGR wg. stanu na 30.11.2015 r.....	13
Tabela 8. Skład organu decyzyjnego Stowarzyszenia LGR "Pojezierze Suwalsko-Augustowskie"	15
Tabela 9. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGR.....	16
Tabela 10. Wykaz otwartych spotkań z mieszkańcami.....	18
Tabela 11. Grupy istotne z punktu widzenia realizacji LSR, ich problemy i obszary interwencji.....	19
Tabela 12. Podmioty gospodarcze na obszarze LGR wg sektorów własnościowych.....	21
Tabela 13. Podmioty gospodarki narodowej na obszarze LSR wg. sektorów działalności	22
Tabela 14. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców	23
Tabela 15. Dochody podatkowe gmin z obszaru LGR w 2013 r.	24
Tabela 16. Źródła dochodów gospodarstw rolnych na obszarze LGR.....	25
Tabela 17. Baza noclegowa na obszarze LGR wg stanu na koniec 2013 r.....	26
Tabela 18. Liczba pracujących i bezrobotnych na obszarze LGR w 2013 r.....	27
Tabela 19. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w relacji do średniej krajowej	29
Tabela 20. Podmioty sektora społecznego na obszarze LGR wg stanu na koniec 2013 r.	29
Tabela 21. Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej oraz rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci na obszarze LGR w 2013 r.	30
Tabela 22. Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej w 2013 r. na obszarze LGR.....	31
Tabela 23. Pożądane zmiany w miejscowości zamieszkania wskazane przez ankietowanych33	
Tabela 24. Wykaz większych użytkowników rybackich na obszarze LGR "Pojezierze Suwalsko-Augustowskie"	37
Tabela 25. Wykaz podmiotów rybackich działających na obszarze LGR "Pojezierze Suwalsko-Augustowskie"	39
Tabela 26. Spójność LSR z innymi programami	57

Załączniki do LSR

1. Procedura aktualizacji LSR
2. Procedury dokonywania ewaluacji i monitoringu
3. Plan działania wskazujący harmonogram osiągnięcia poszczególnych wskaźników produktu
4. Budżet LSR
5. Plan komunikacji